

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 122

Archeologienota Olifantstraat 6- 14 te Gent (Oost-Vlaanderen).

JANSSENS DAVID, PIETERS HADEWIJCH & CLAEYS SIMON

ASA

Atelier voor Stedelijke
Architectuur Gent

Multi-professioneel Architectenvennootschap BV o.v.v. BVBA
Vijwindgatenstraat 21b - 9000 Gent - Tel +32 (0)9 269 45 55
info@asagent.be - www.asagent.be

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2016
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Bart De Smaele, Hadewijch Pieters, David Janssens & Simon Claeys
ISSN	2033-6810

*Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.*

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 11 -
2.7	Werkwijze	- 11 -
3	Assessmentrapport.....	- 21 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 21 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 23 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 23 -
3.2.2	Quartair geologisch	- 24 -
3.2.3	Bodem	- 26 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 26 -
3.2.3.2	Sonderingen DOV	- 27 -
3.2.3.3	Potentiële bodemerosie	- 28 -
3.2.3.4	Erosiegevoeligheid.....	- 29 -
3.2.3.5	Landgebruik	- 30 -
3.2.3.6	Gewestplan.....	- 31 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 32 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 32 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 37 -
3.3.2.1	Panoramisch zicht op Gent, 1534.....	- 37 -
3.3.2.2	Kaart van Jacob Deventer, 1559.....	- 38 -
3.3.2.3	Civitates Orbis Terrarum (1572-1617).....	- 39 -
3.3.2.4	Kaart van Horenbault (1619)	- 40 -
3.3.2.5	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 41 -
3.3.2.6	Kaart van M. Seutter en J.M. Probst (1780)	- 42 -

3.3.2.7	Topografische kaart Vandermaelen (1846 – 1854).....	- 43 -
3.3.2.8	Topografische kaarten ministerie Openbare Werken en Wederopbouw (1950 – 1970) - 45 -	
3.3.2.9	Luchtfoto's 1979 – 1990 & 2000- 2003	- 46 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 48 -
4	Besluit	- 50 -
4.1	Besluit gespecialiseerd publiek	- 50 -
4.2	Besluit breed publiek.....	- 53 -
5	Bibliografie.....	- 54 -
6	Lijst van plannen.....	- 56 -
7	Lijst van figuren	- 58 -
8	Bijlagen	- 59 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2017A221
Site	Gent – Olifantstraat
Projectsigle ADEDE	GEN - OLI
Ligging	Olifantstraat 6 - 14 9000 Gent
Bounding Box	Punt 1 (NW): X: 105 500,147m Y: 192 367,785m Punt 2 (ZO): X: 105 528,564m Y: 192 354,45m
Topografische kaart	Zie plannr. 1 (onderaan paragraaf)
Kadaster	Gent 4 ^e afdeling, Sectie D, nrs. 2841w22, 2841m27, 2841x23, 2841w23 Zie plannr. 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Opdrachtgever	ASA architecten Vijfwindgatenstraat 21b 9000 Gent
Aard van de vervolgwerken	Afbraak- en nieuwbouwwerken
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Janssens D., Pieters H. & Claeys S., 2017, Archeologienota Olifantstraat 6 -14 te Gent (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 122, Gent.
Grootte projectgebied	454m ²
Periode uitvoering	December 2016 – januari 2017
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek, Archeologienota
Verstoorde zones	Zie plannummer 4

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - OLIFANTSTRAAT

Plannr. 1
Topografische kaart.

2017A221 13/01/2017

© NGI

Legende

 Projectgebied

0 140
Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - OLIFANTSTRAAT

Plannr. 2
Luchtfoto, 2015.

2017A221 13/01/2017

© AGIV

Legende

 Projectgebied

0 20
Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - OLIFANTSTRAAT

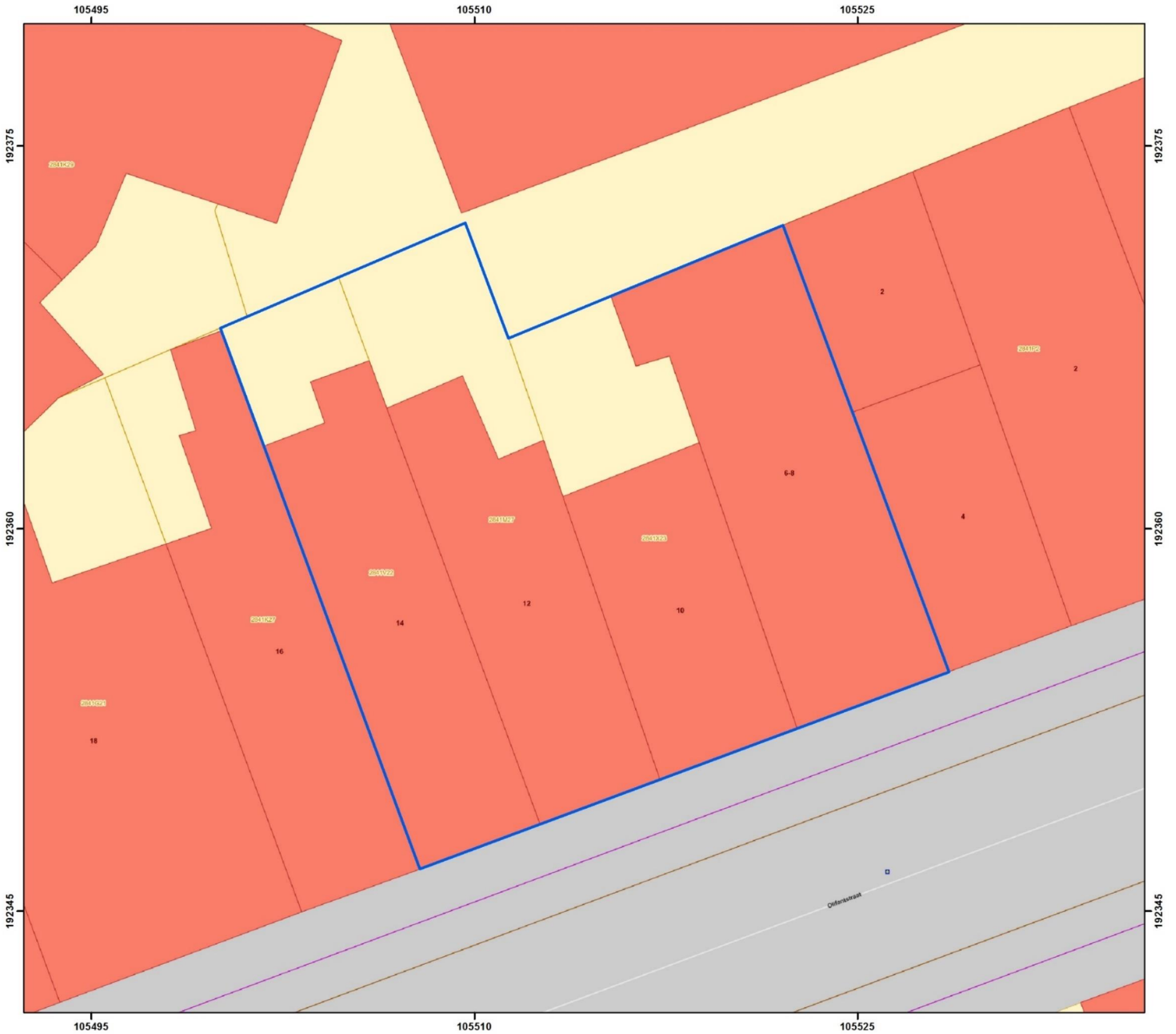
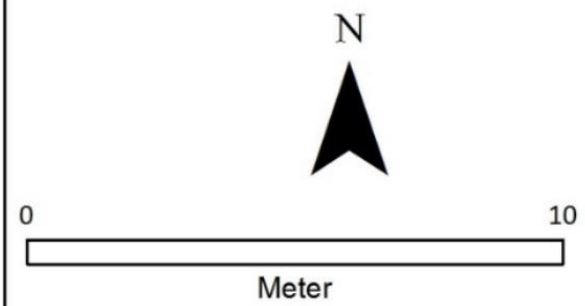
Plannr. 3
GRB.

2017A221 13/01/2017

© AGIV

Legende

 Projectgebied

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - OLIFANTSTRAAT

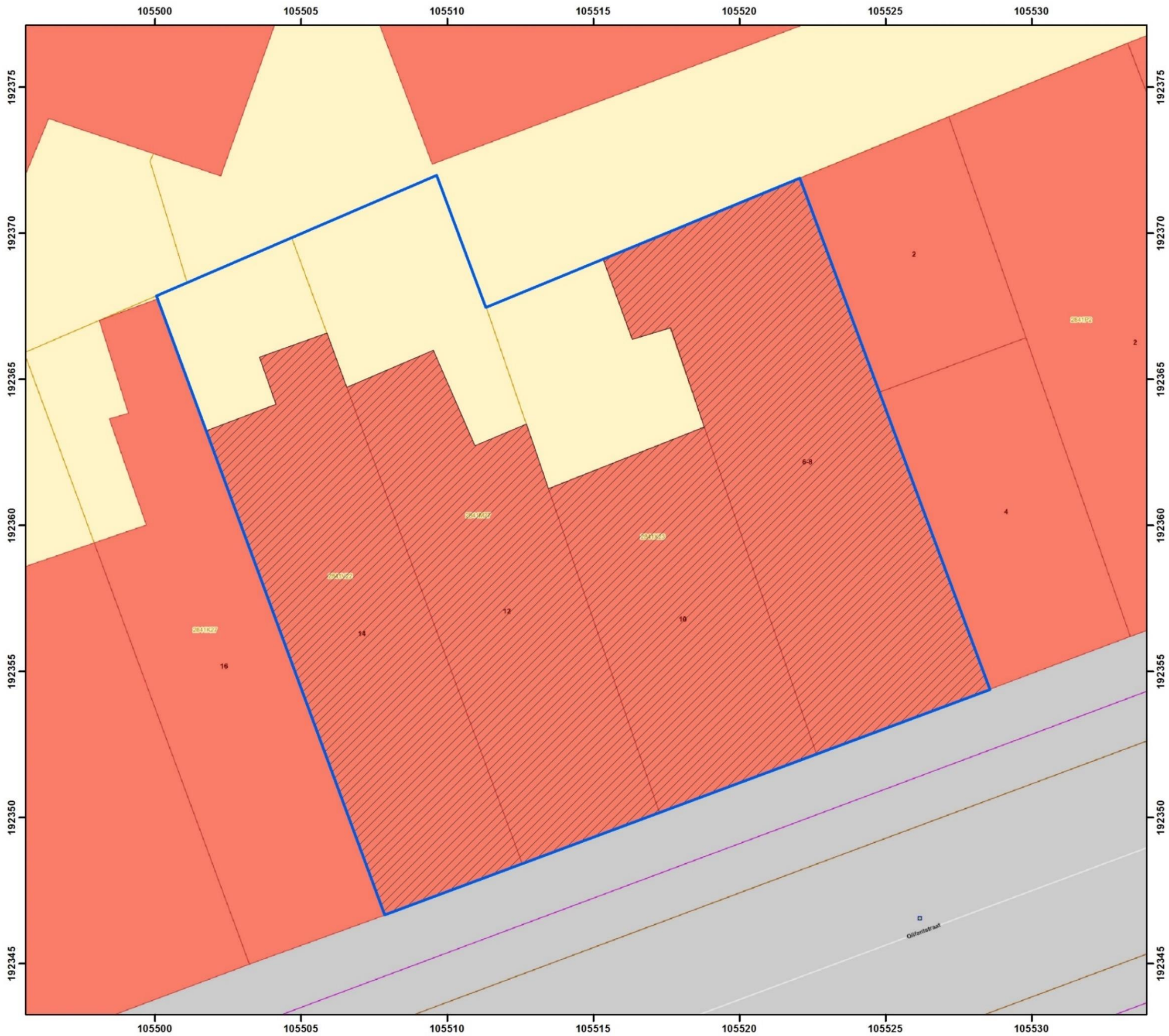
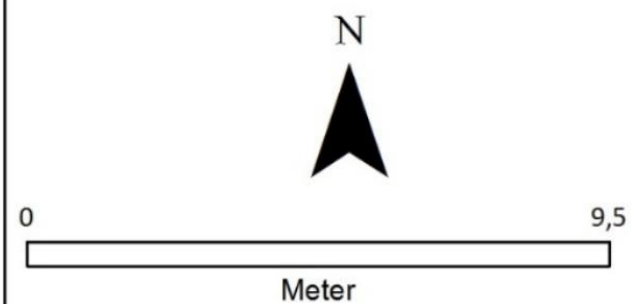
Plannr. 4
Gekende verstoringen.

2017A221 13/01/2017

© AGIV
© opdrachtgever

Legende

- Projectgebied
- Verstoord

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen het onderzoeksgebied is tot op heden nog geen archeologisch (voor)onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. In de onmiddellijke en ruimere omgeving van het projectgebied zijn wel een aantal CAI-meldingen die op het Geoportaal van de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) terug te vinden zijn. Deze meldingen geven zicht op een archeologisch verleden in het gebied en worden besproken in §3.4 *Archeologische situering van het projectgebied*. In dit hoofdstuk zullen enkel de relevante sites met betrekking tot het onderzoeksgebied besproken worden.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij het onderzoeksgebied in een vastgestelde archeologische zone ligt, het perceeloppervlak meer dan 300m² bedraagt en de bodemingreep meer dan 100m². De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?

- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied is voor het grootste deel bebouwd (362m²) met woonhuizen met achterliggende kleine tuintjes/binnenkoertjes. De tuinen zijn van elkaar gescheiden door middel van tuinmuren. Op deze manier is 80% van het volledige onderzoeksgebied (454m²) bebouwd.

Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 5.

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande werken behelzen in eerste instantie de afbraak van de bestaande bewoning. Daarna wordt een nieuwbouwappartement gebouwd met een achterliggende groenzone en een fietsenberging. Het volledige gebouw wordt onderkelderd tot een diepte van 2,90m. Centraal in de nieuwbouw wordt een liftkoker ingeplant, die tot een diepte van 5m onder het huidige maaiveld zal reiken. Er zal ook een hemelwater- en septische put worden geïnstalleerd, deze zullen een verstoring in de bodem teweeg brengen tot een diepte van 2m onder het huidige maaiveld.

Voor een inplantingsplan van de geplande toestand wordt verwezen naar plannr. 6.

2.6 Randvoorwaarden

Door de toestand van het terrein, is eventueel (voor)onderzoek met ingreep in de bodem onmogelijk uit te voeren. Hiervoor dient de huidige bebouwing eerst gesloopt te worden.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verdere prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op

gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnedes nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - 12^e eeuwse kaart gebaseerd op de kaart van Ferdinand Lot
 - Panoramisch zicht op Gent, 1534
 - Kaart van Jacob Deventer, 1559
 - Civitates Orbis Terrarum, (1572 -1617)
 - Kaart van Horenbault, 1619
 - Kaart van Ferraris, (1771 – 1778)
 - Kaart van M. Seutter en J.M. Probst, 1780
 - Vandermaelen kaarten, 1846-1854
 - Kaart uit 1841
 - Topografische kaarten Ministere van Openbare Werken en Wederopbouw, (1950 – 1970)

- Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - OLIFANTSTRAAT

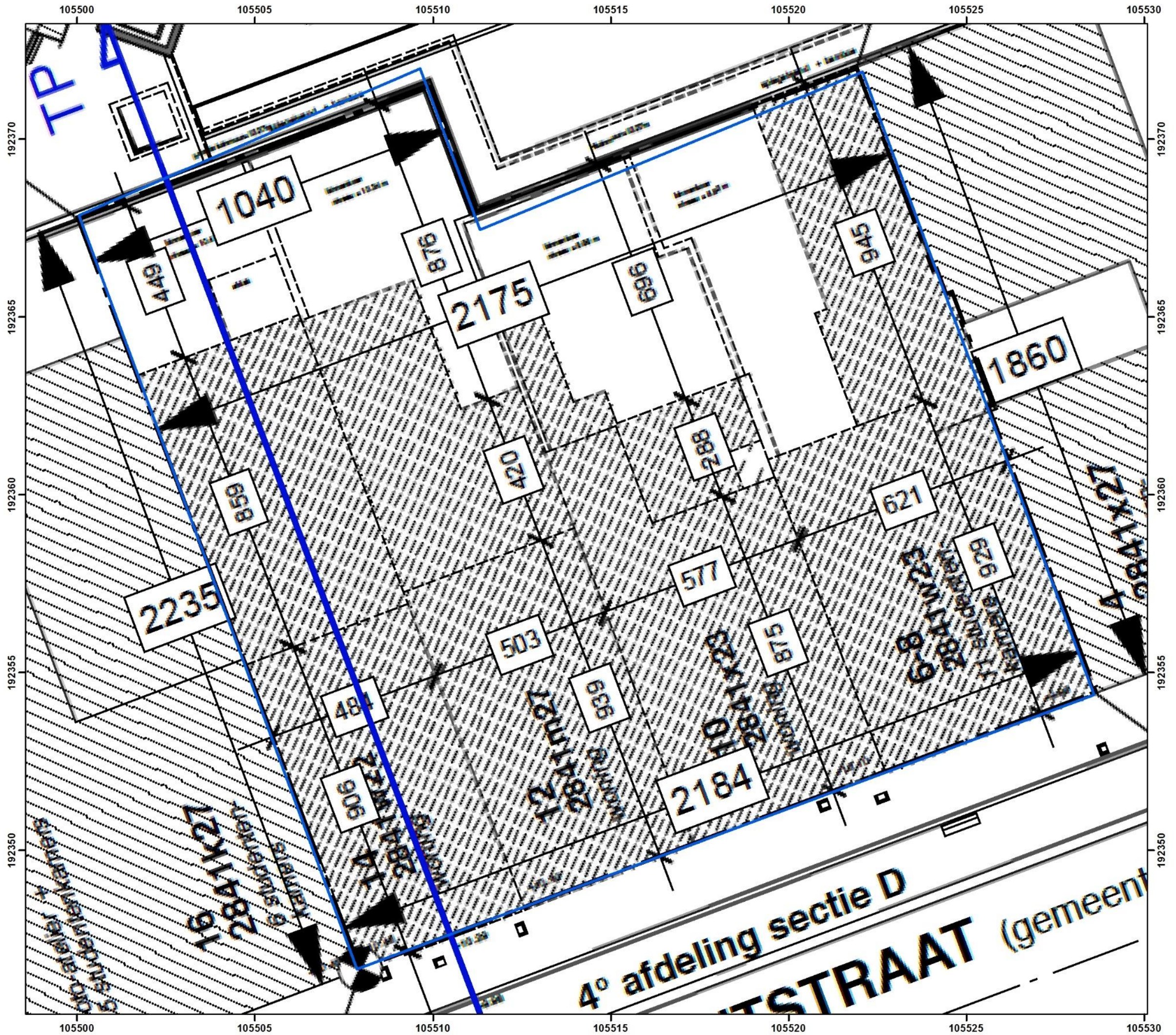
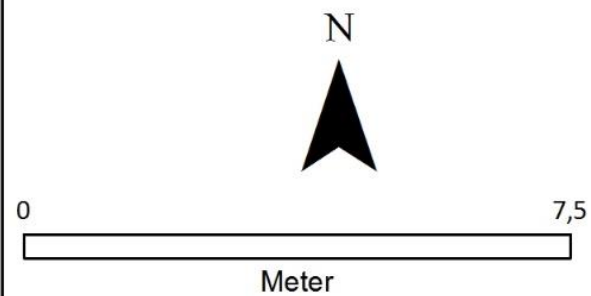
Plannr. 5
Bestaande toestand.

2017A221 13/01/2017

© opdrachtgever

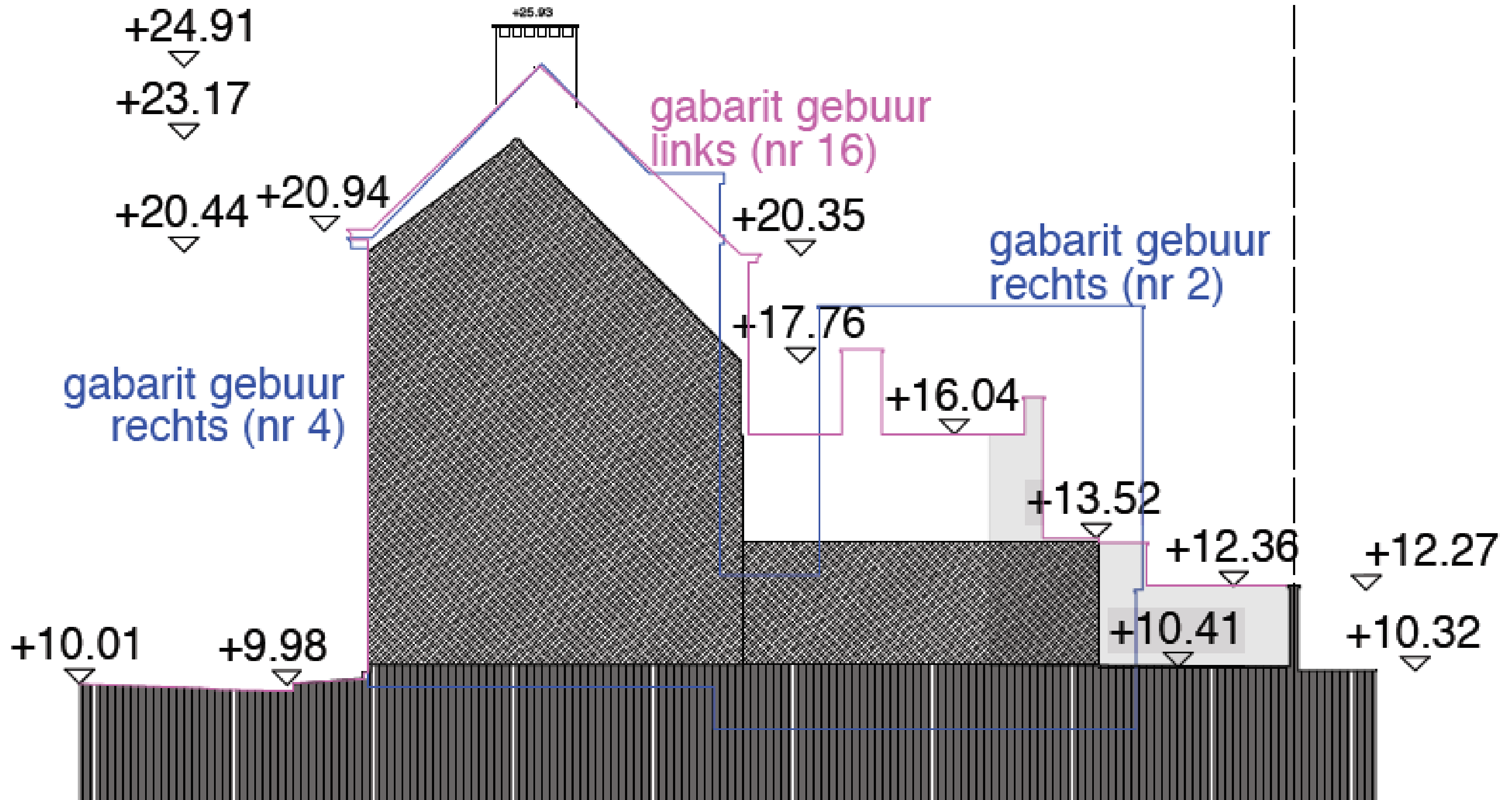
Legende

 Projectgebied

ZICHT OLIFANTSTRAAT BESTAANDE TOESTAND
schaal 1 : 100

TERREINPROFIEL
BESTAANDE TOESTAND
 schaal 1/200

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - OLIFANTSTRAAT

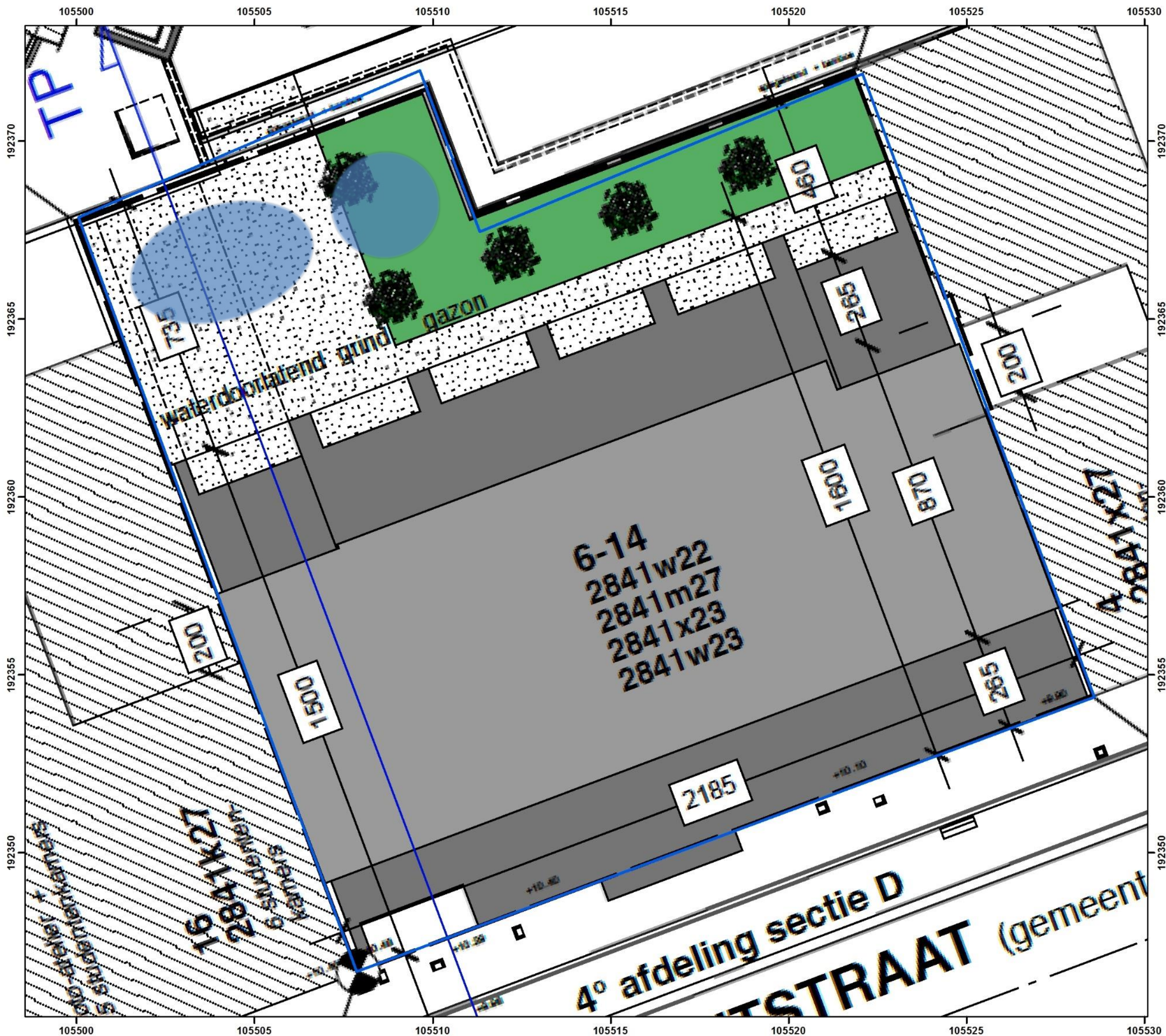
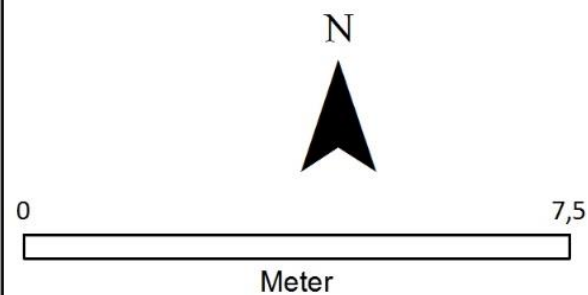
Plannr. 6
Ontworpen toestand.

2017A221 13/01/2017

© opdrachtgever

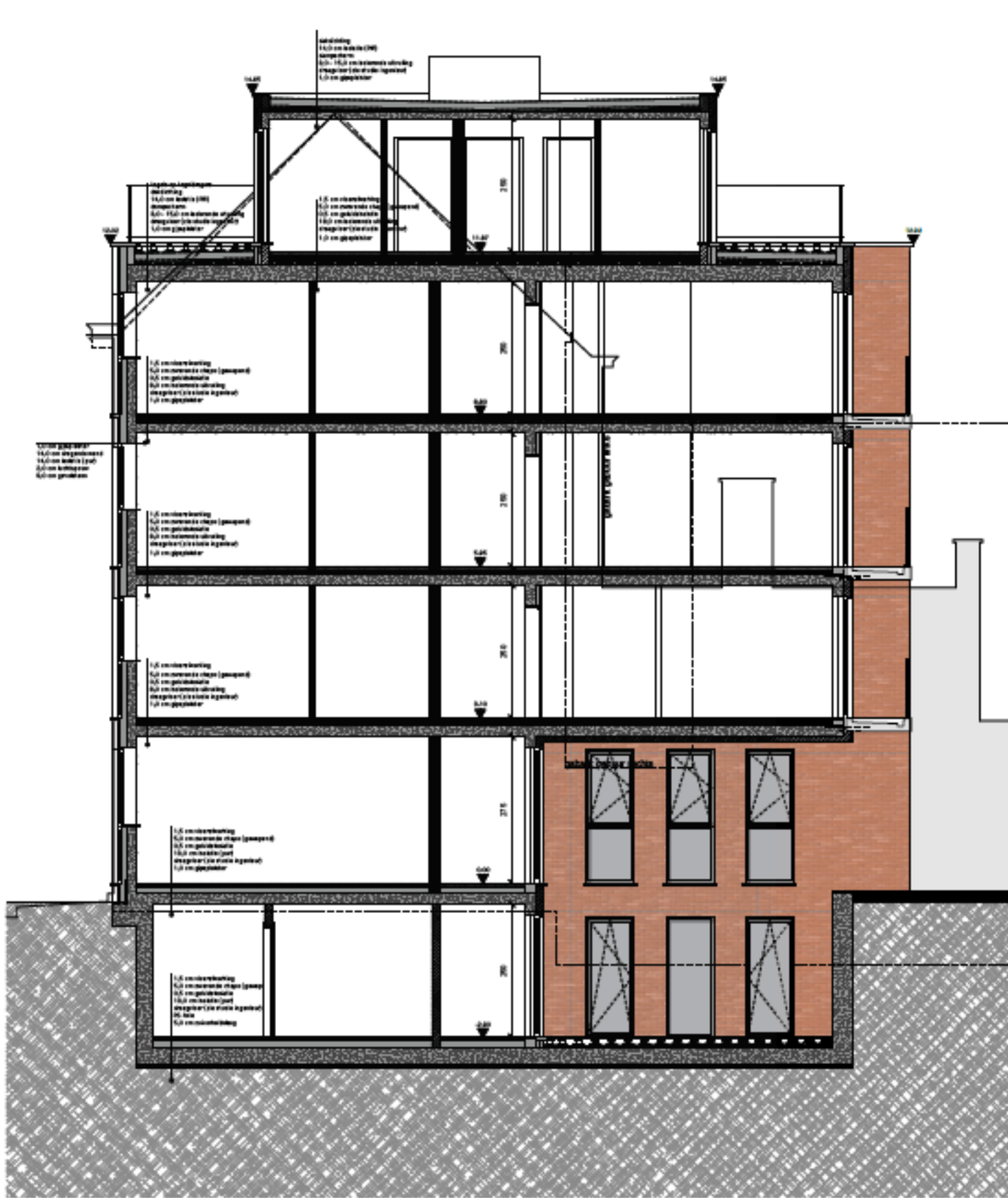
Legende

 Projectgebied

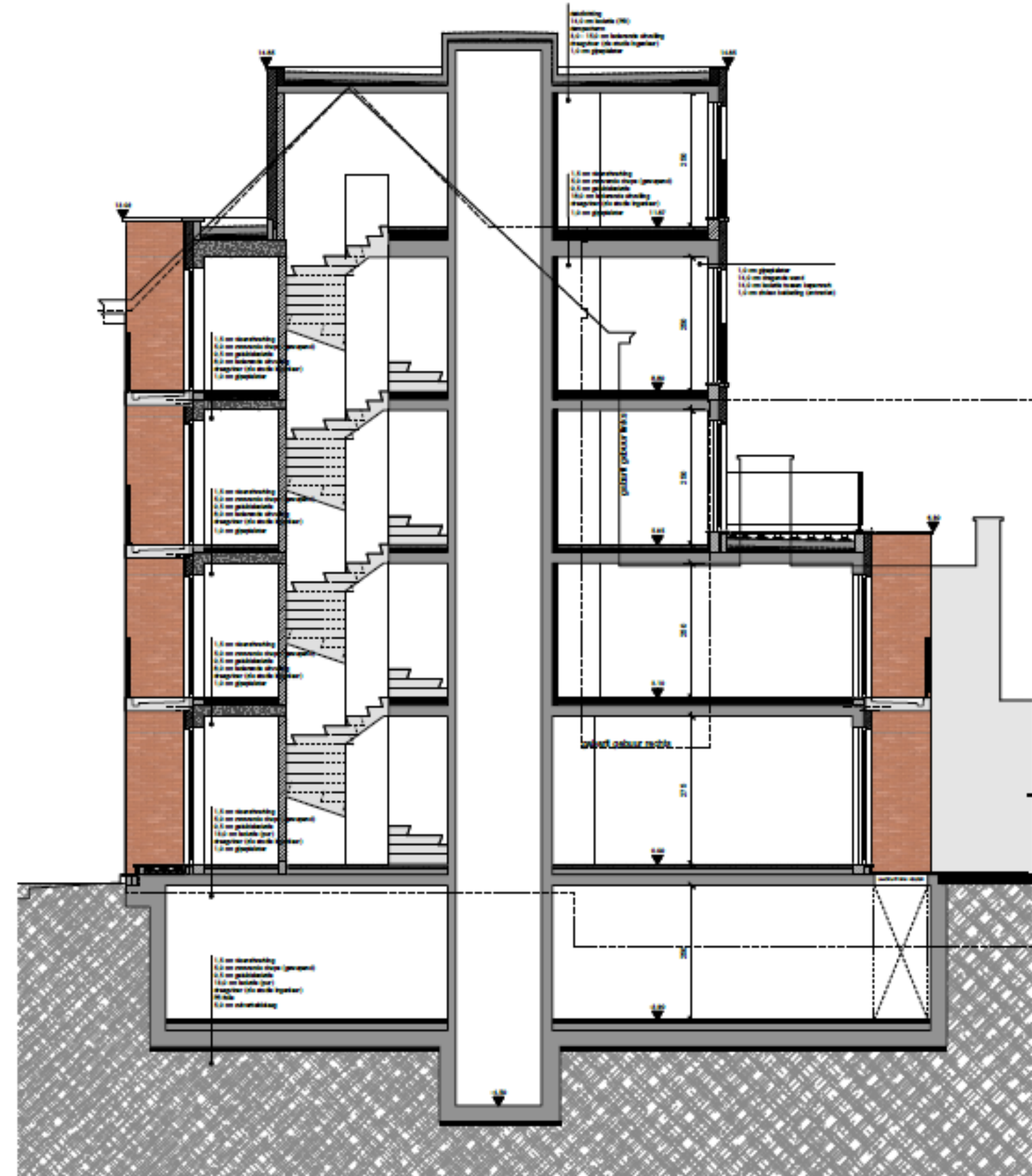

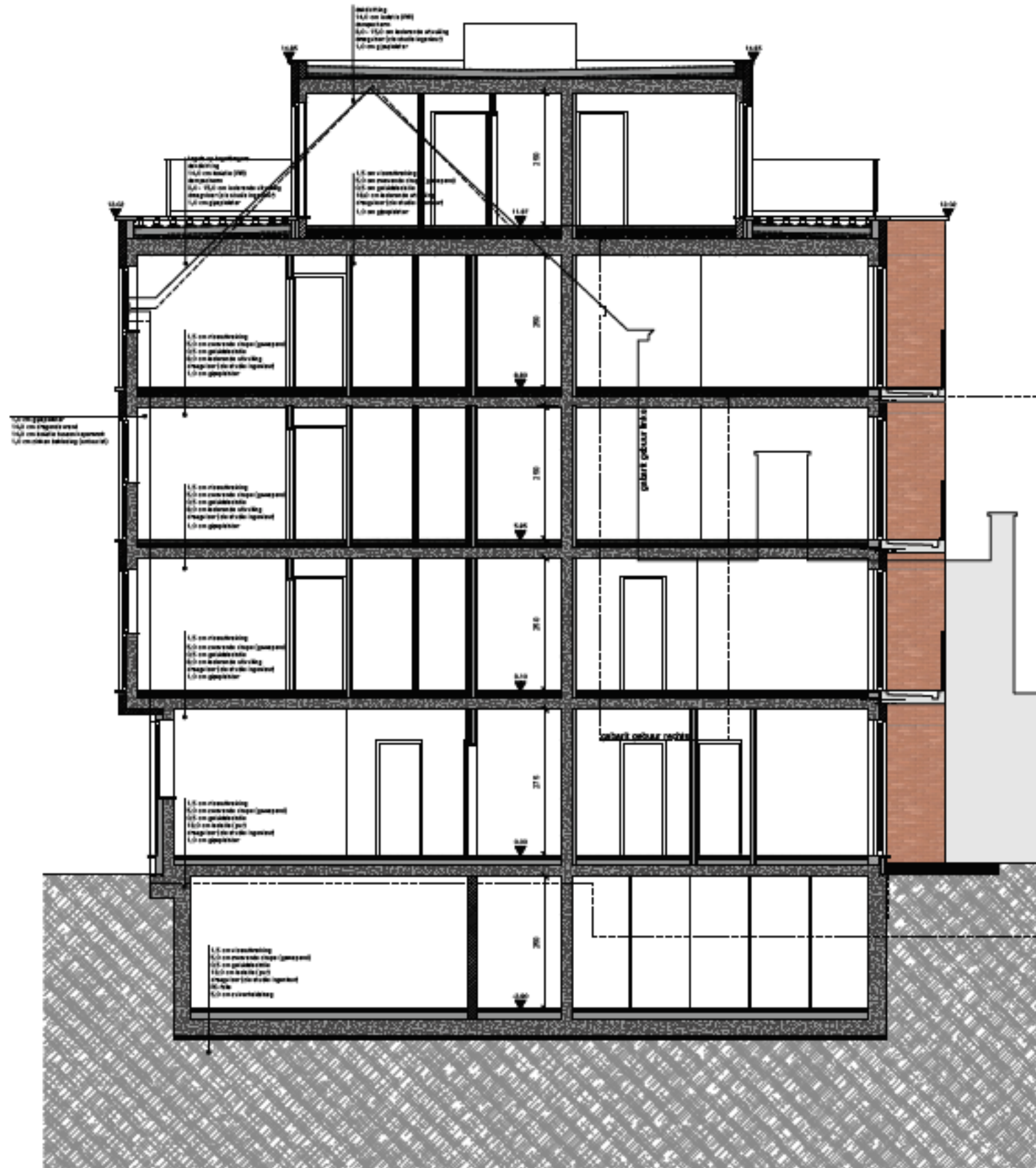
ZICHT NEW ZEBRA
schaal 1 : 100

SNEDE B
schaal 1/50

na SNEDE A
schaal 1/50

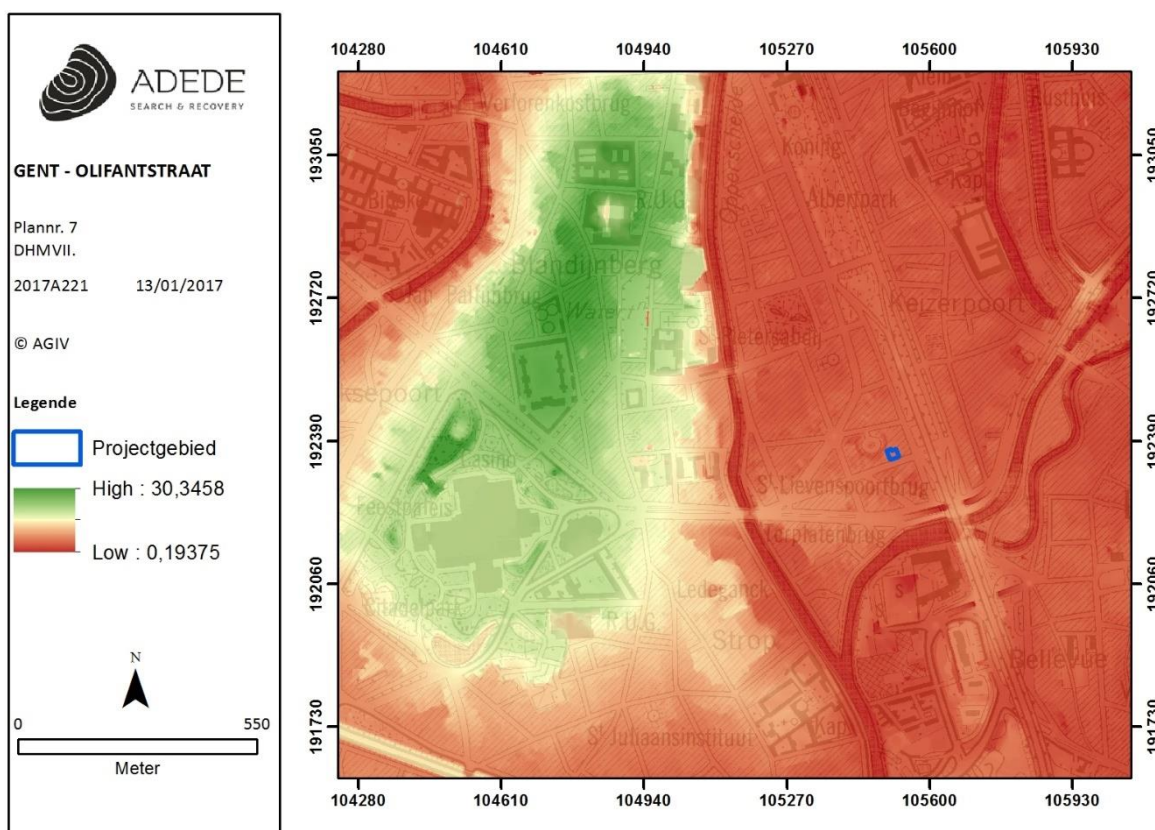

SNEDE C
schaal 1/50

3 Assessmentrapport

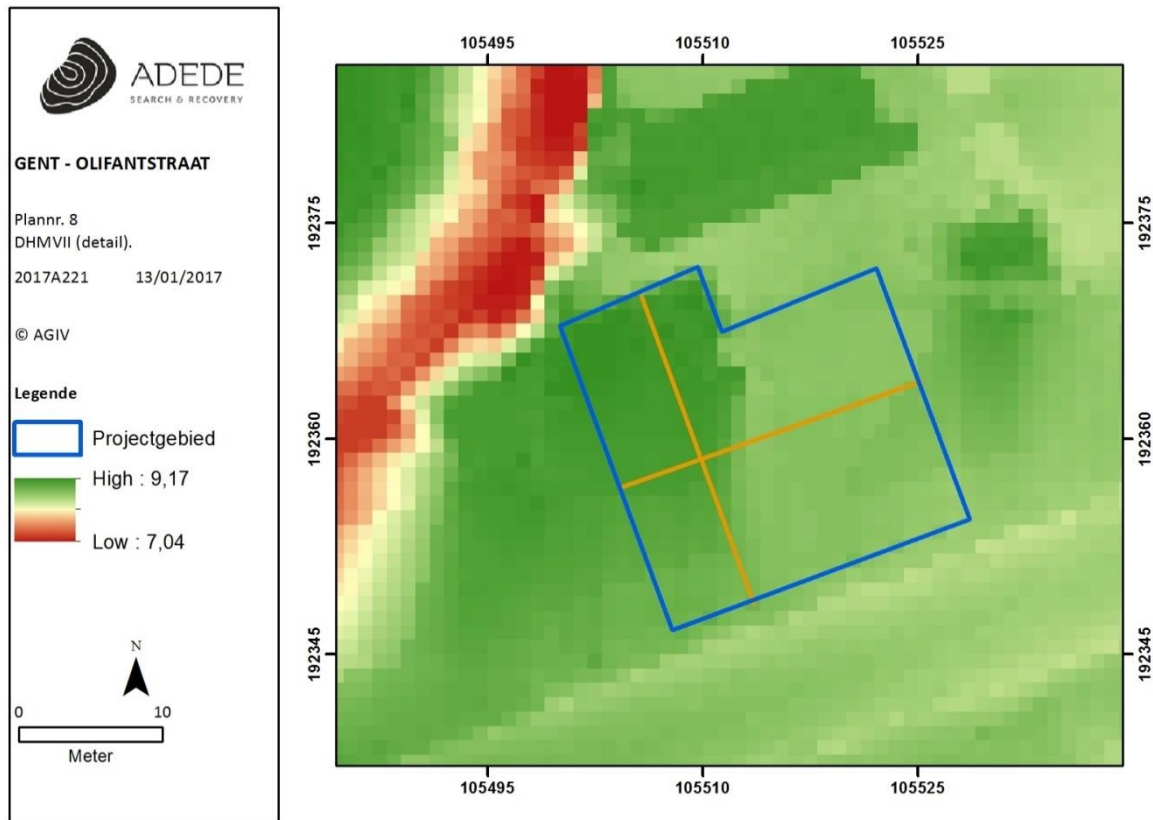
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Olifantstraat, een woonstraat aan de zuidrand van het stadscentrum, in de nabijheid van het Muinkpark. Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte van ca. +8,5m TAW. De stad Gent is gelegen in de noordelijke laagvlakte van België en vertoont zachte glooiingen die nergens boven de 50m hoogte reiken. Gent heeft haar ontstaan te danken aan de economisch gunstige ligging bij de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. De valleien van deze twee rivieren wisselen af met zandige opstuwingen, die zelden hoger dan 15m boven de zeespiegel reiken. De hoogste opstuwung is de Blandijnberg, met een hoogte van +29,10m TAW. Deze heuvel vormt samen met de rondom liggende dalbodem grosso modo de twee hoofdelementen waaruit de Gentse binnenstad bestaat. Op onderstaande kaart van het digitaal terreinmodel staat de Blandijnberg links weergegeven, ten westen van het projectgebied. Het projectgebied is duidelijk gelegen in de dalbodem rond deze getuigenheuvel.

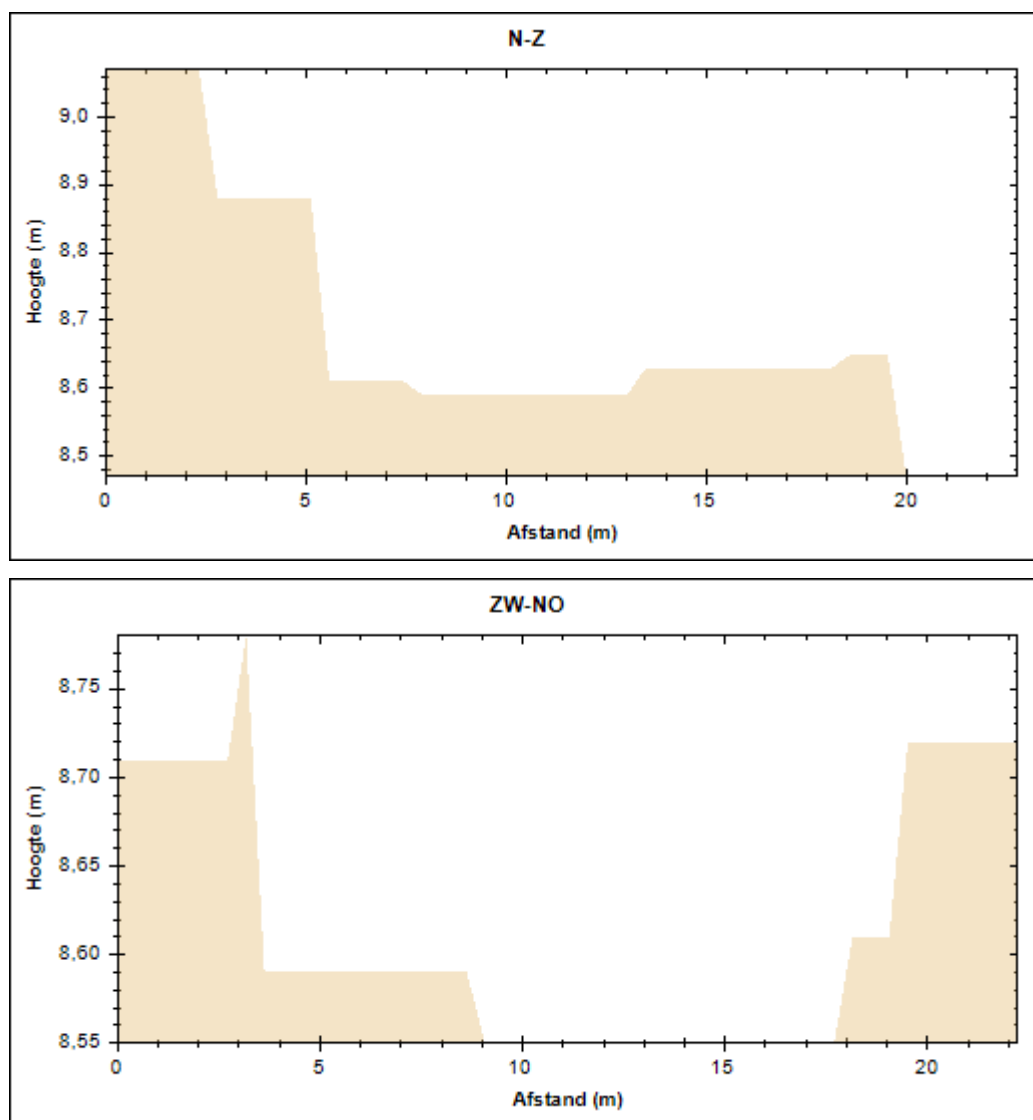
Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Het projectgebied zelf heeft een gemiddelde TAW-waarde van +8,5m. Het noordwestelijke deel van het projectgebied ligt iets hoger, op +9m.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Op het hoogtepfiel -genomen van noord naar zuid- is dit hoogteverschil van 0,5m duidelijk zichtbaar. In ieder geval tonen beide hoogtepfielen duidelijk aan dat de bodem binnen het projectgebied sterk vergraven is geweest, gelet op de onnatuurlijk scherpe hoogteverschillen op het terrein.

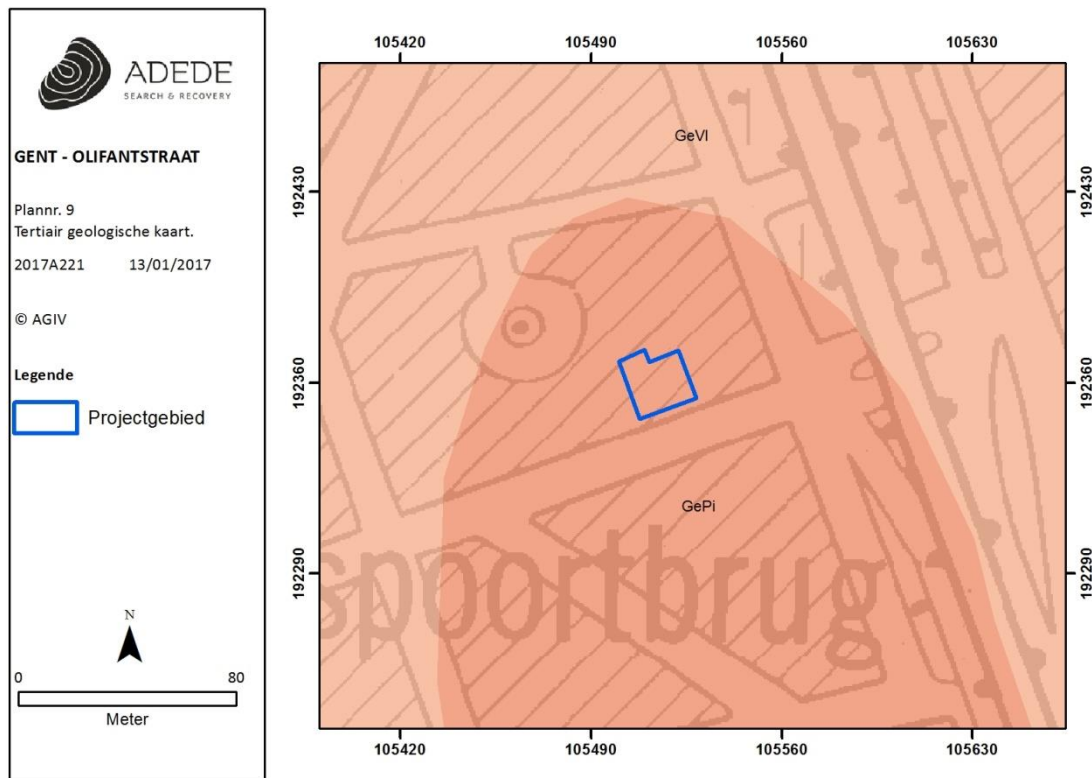

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de quartaire afzettingen weer. Tertiair geologisch gezien bevindt het onderzoeksgebied zich binnen de Formatie van Gentbrugge (ca. 50 miljoen jaar oud), meer bepaald binnen het Lid van Pittem -ook wel de Klei van Pittem genoemd- (**GePi**; donkerroze op onderstaande kaart), gekneld tussen het Lid van Vlierzele (**GeVi**; zalmroze op onderstaande kaart), wat neerkomt op mariene bodems bestaande uit klei, zand en silt uit het vroeg-Eoceen.

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

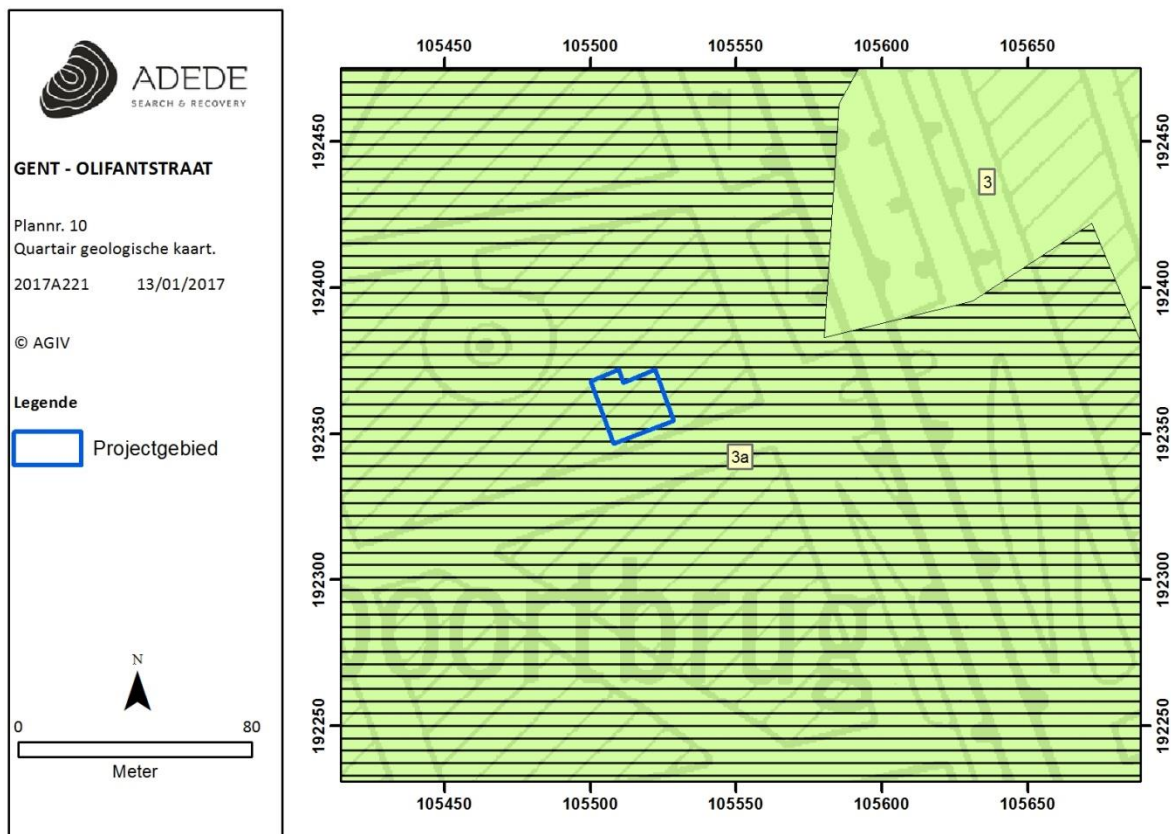
Op het terrein vertaalt zich dit in theorie in grijsgroene klei, sterk zandhoudend, plaatselijk zandsteenbanken (veldsteen), weinig glauconiethoudend, glimmerhoudend¹. Het fijne zand is duidelijk horizontaal of kruisgewijs gelaagd, soms homogeen, met veel tubulaties. Naar onder toe gaat het over in een meestal homogeen, kleilig zeer fijn zand, met kleine kleilenzen. Bovenaan komen gedifferentieerde kleilagen met humeuze intercalaties voor. Er komen in de afzetting weinig macrofossielen voor, de zandsteenbanken zijn zeer hard maar vallen soms uiteen in dunne plakketten².

3.2.2 Quartair geologisch

Een beeld van de Samengestelde Quartairprofieltypekaart van Vlaanderen geeft aan dat het onderzoeksgebied zich bevindt in een zone die gekarteerd staat als **type 3a**. Deze bestaat uit alluviaal zandig facies uit het Holoceen (K), fluvio-periglaciaal zandig facies uit het Weichseliaan (F) en valleibodemgrond uit het Vroeg Weichseliaan (Gv).

¹ <http://dov.vlaanderen.be>

² P. Jacobs, M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, *Toelichtingen bij de Geologische kaart van België (Vlaams Gewest): Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996, p. 27.*

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

De alluviaal zandige facies kunnen sterk variëren van kleilig of leemhoudend zand tot zuiver zand en kunnen zowel planten- als baksteenrestjes bevatten. Het fluvio-periglaciaal sedimentpakket bestaat in Gent hoofdzakelijk uit een zandig lithosoom dat echter op veel plaatsen gescheiden is door een minder belangrijk fluvio-periglaciaal lemig facies. Het onderste zandig complex bestaat overwegend uit middelmatig fijn tot middelmatig grof zand dat zwak glauconiethoudend is. Naar onder toe wordt het sediment grover en bevat deze talrijke grindelementen (silixen, kwartskorrels en zandsteenstukken) en schelpresten. Tevens kunnen kleikeien, leembrokstukken en venige houtstukken worden aangetroffen. Het bovenste zandig complex bestaat uit middelmatig fijn zand, met laminae of lenzen middelmatig zand. Het is opgebouwd uit een juxtapositie en superpositie van ondiepe (0,5 à 1,0m) kruisgelaagde geulvormige structuren met diagonale of tangentiële prograderende interne laminaire gelaagdheid. Aan de basis komt op vele plaatsen een dunne, maar duidelijke grindvloer voor. Aan de basis van de kruisgelaagde geulstructuren wordt vaak een laag kleikeitjes van herwerkte Yperiaanse klei, aangetroffen. Het fluvio-periglaciaal sedimentpakket kan sporen bevatten van cryoturbaties en vorstwiggen. Aan de basis van het Weichseliaans sedimentpakket bevindt zich een dik pakket grof, heterogeen materiaal. Het bestaat uit zand, met

soms grove vegetatieresten, en occasioneel worden ook sporen van klei aangetroffen. Grind, opgebouwd uit sedimenten van verschillende oorsprong (zandsteen, silex, etc.), is hier echter dominant aanwezig in pakketten die lokaal meer dan een meter dik kunnen zijn. Vaak vindt men hierin ook bijmenging van organisch materiaal zoals veen en hout terug³.

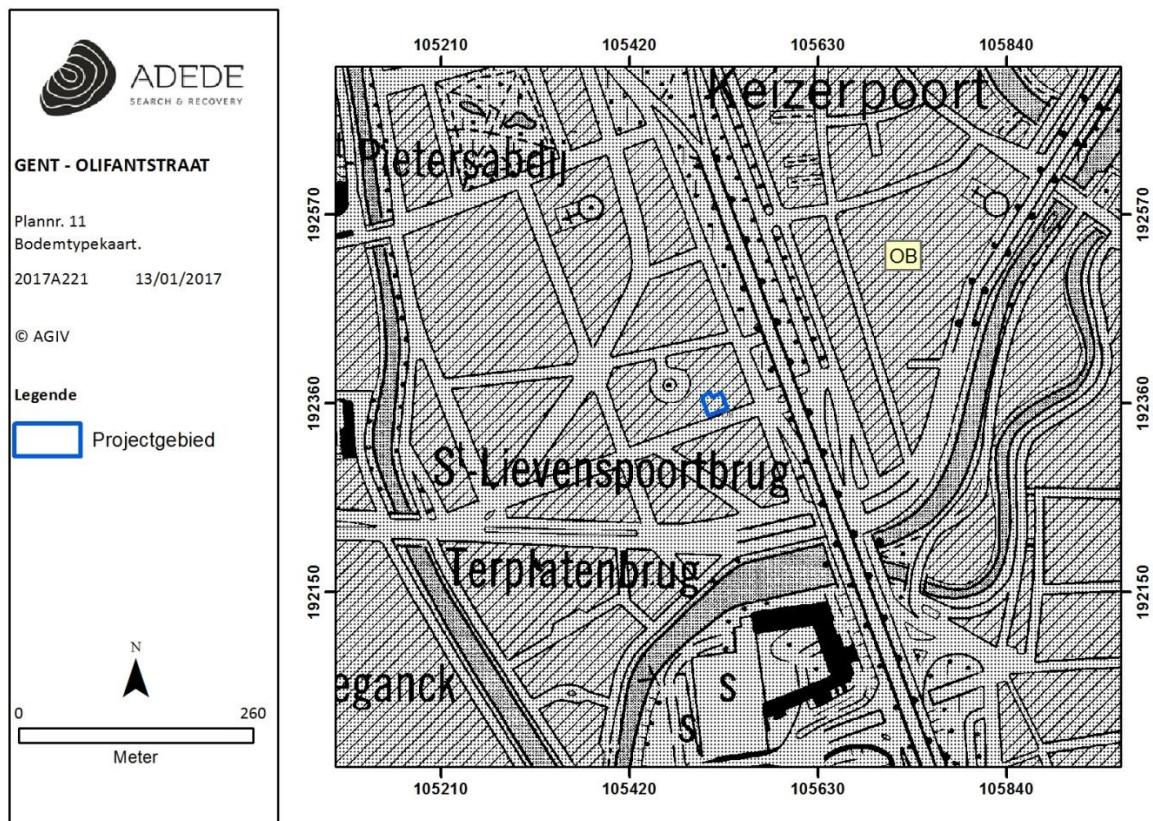
3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, de potentiële bodemerosiekaart, de erosiegevoeligheidskaart, het bodemgebruiksbestand en het gewestplan besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Op de bodemtypekaart staat het projectgebied volledig ingekleurd als **OB** (gearceerd), wat overeenkomt met bodems die ingrijpend door de mens gewijzigd zijn. Daar dit niet voldoende info verschaft naar de bodemtypes, dient dit achterhaald te worden aan de hand van boringen of sonderingen.

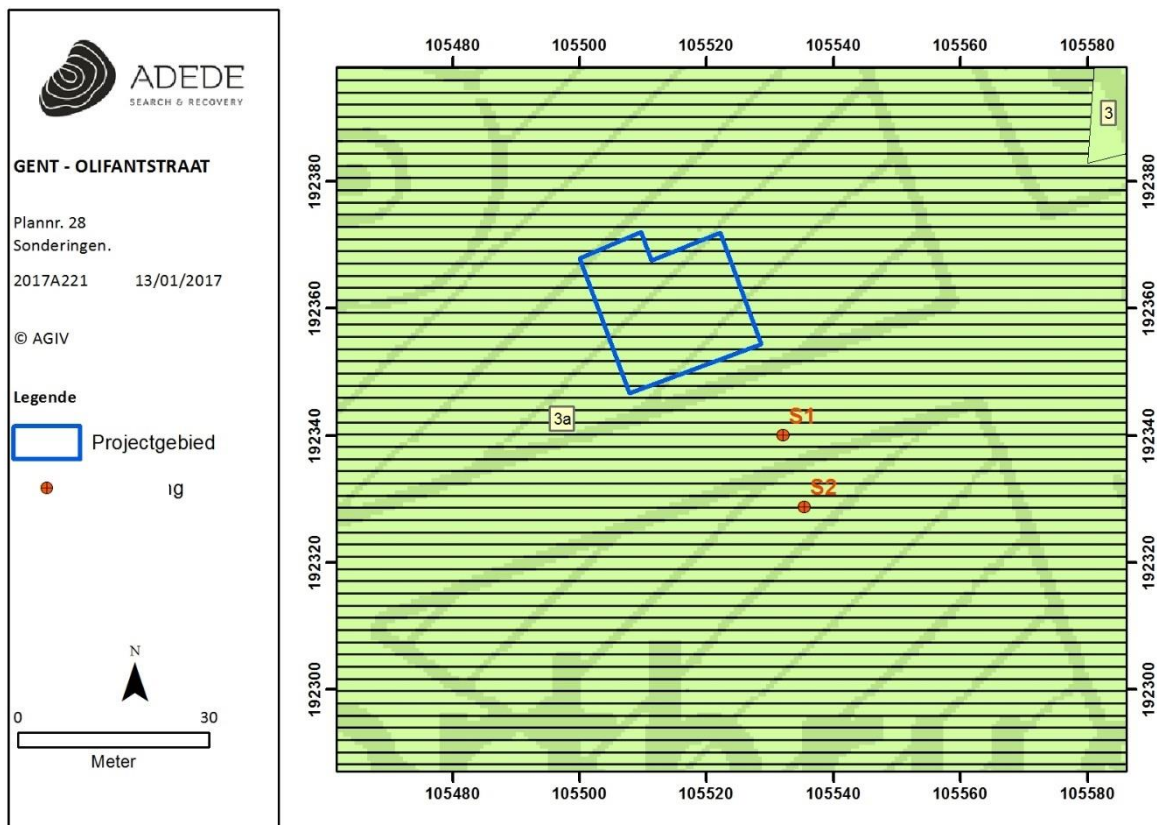
³ S. Vermeire, G. De Moor, Adams R., *Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (22) Gent (1/50.000)*, Brussel, 1999.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodentypekaart.

3.2.3.2 Sonderingen DOV

Binnen de contouren van het onderzoeksgebied werden nog geen boringen of sonderingen uitgevoerd. 20 meter ten zuiden, ter hoogte van de Olifantstraat 7 – 15 werden reeds twee sonderingen uitgevoerd in 1964.

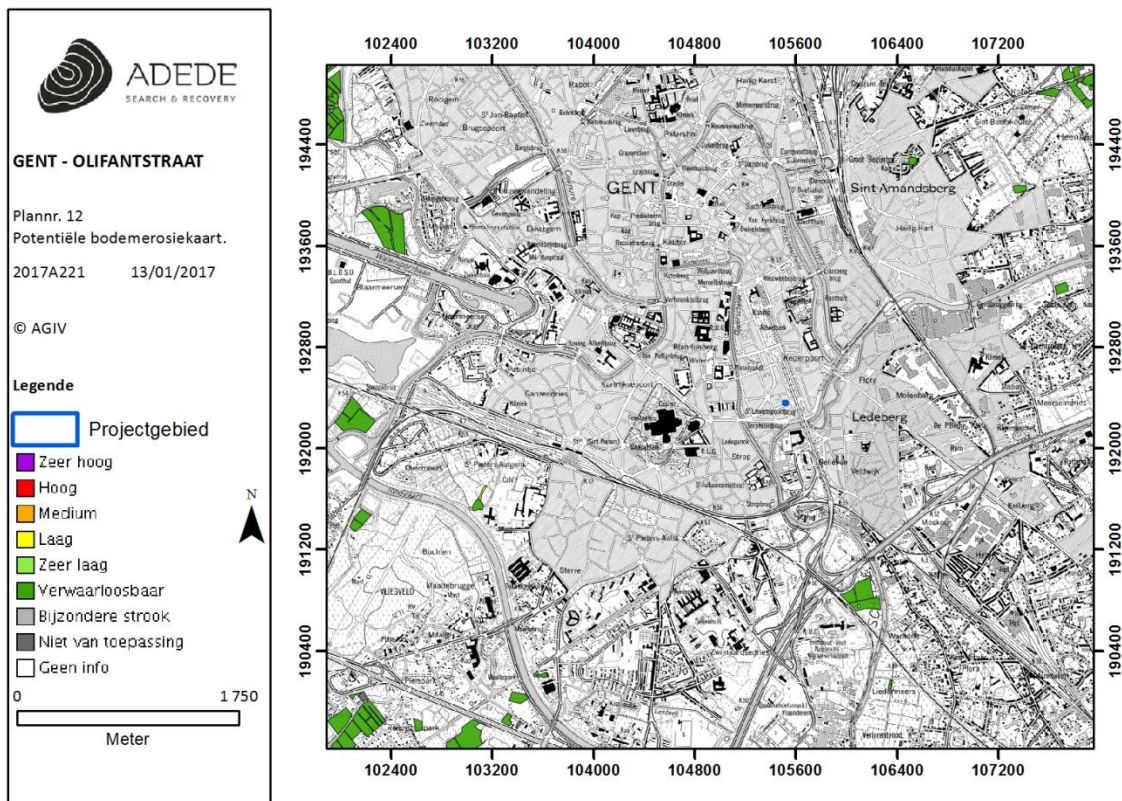

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart met aanduiding van de sonderingen.

Beide sonderingen tonen een groen, weinig kleihoudend, aangevoerd zand.

3.2.3.3 Potentiële bodemerosie

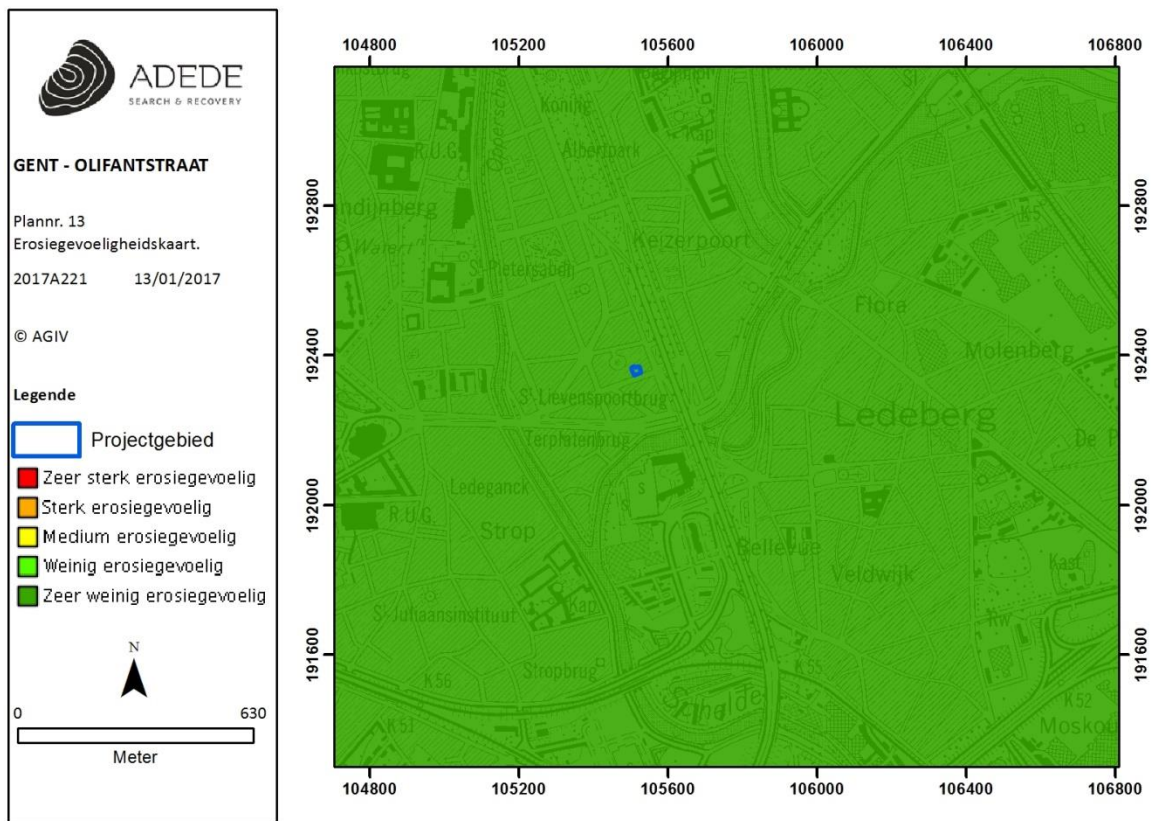
Aan de hand van de potentiële bodemerosiekaart kunnen geen uitspraken gedaan worden naar bodemerosiersico's. Het grondgebied van Gent staat immers niet gekarteerd. Het dichtstbijzijnde gekende perceel, dat een verwaarloosbare erosie weergeeft, ligt op ruim drie kilometer van het onderzoeksgebied.

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.4 Erosiegevoeligheid

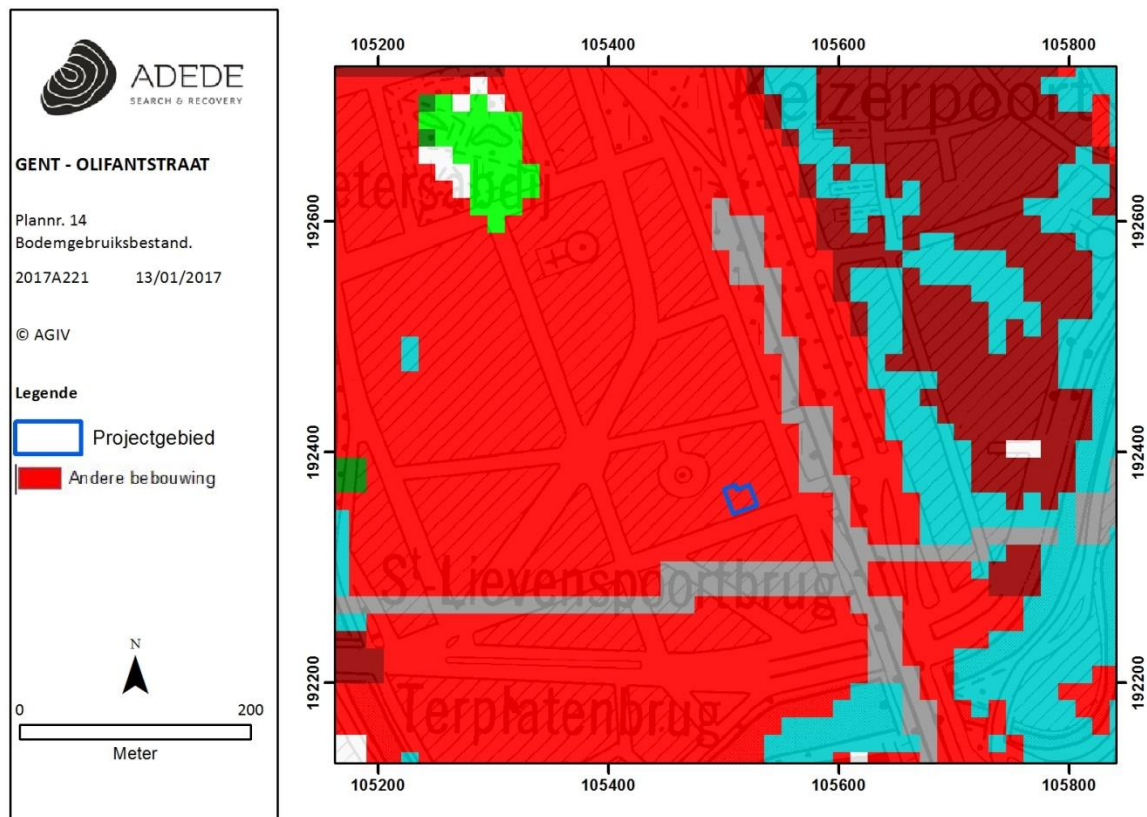
Op de erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten, die zoals de naam laat vermoeden, een inschatting maakt per gemeente, staat het projectgebied ingekleurd als donkergroen, wat neerkomt op zeer weinig erosiegevoelige bodems.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.5 Landgebruik

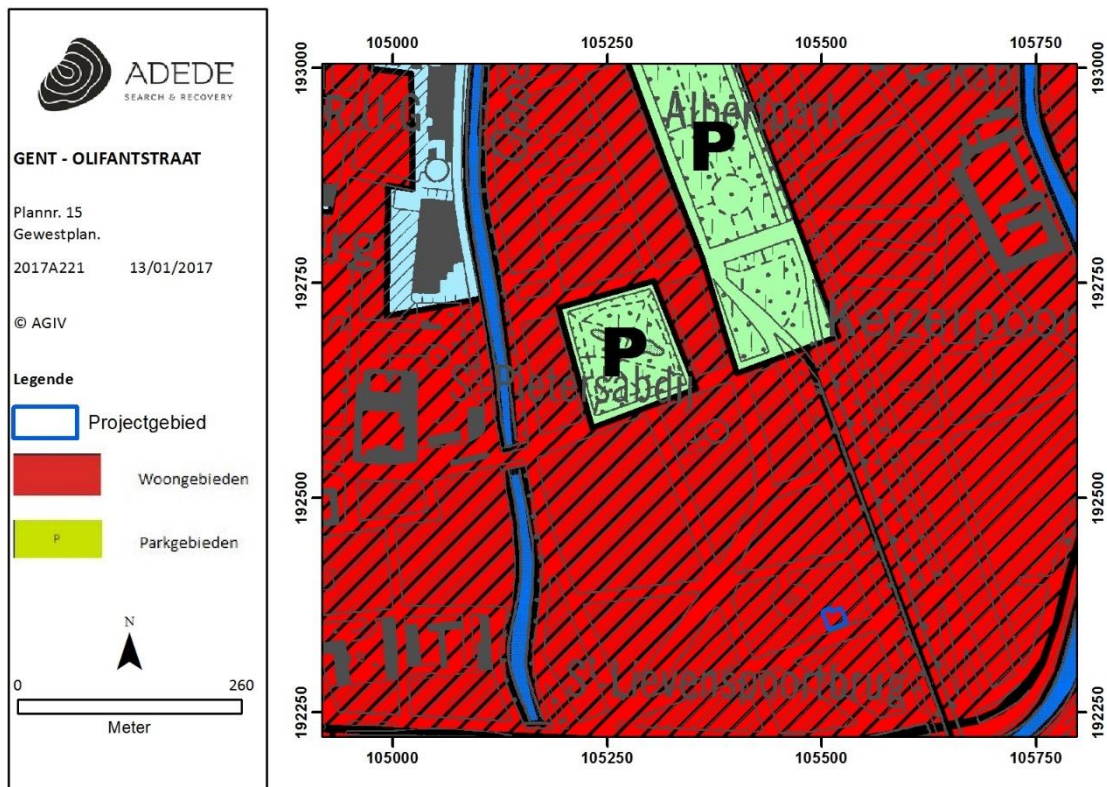
Op het Bodemgebruiksbestand uit 2001 wordt het gebied weergegeven als woongebied bestemd voor andere bebouwing.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.6 Gewestplan

Op het gewestplan ligt het gebied binnen woongebied. Ten noorden ligt een parkgebied (Muinpark) in een zone bestemd voor woongebieden met culturele, historische en/of esthetische waarde.

Figuur 11. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Het onderzoeksgebied ligt in de Muinkparkwijk, vroeger gekend als Muinkmeersen (rechteroever van de Muinschelde) die deel uitmaakten van de Sint Pietersabdij. De stichting van twee kloosters in het begin van de 7de eeuw beïnvloedde in sterke mate de verdere ontstaansgeschiedenis van de stad. Tot aan de Noormanneninvallen in de 9de eeuw had het Gandaklooster, de voorloper van de latere Sint-Baafsabdij, een belangrijke functie. Bij dit klooster bevond zich wellicht een nederzetting van bovenlokaal belang, namelijk Ganda, hoofdplaats van de Gentgouw of *pagus Gandensis*. Het tweede, wellicht ook oudste klooster, bevond zich op de Blandijnberg en staat bekend als *Blandinium* of de latere Sint-Pietersabdij⁴. De Sint-Pietersabdij en het Sint-Pietersdorp waren gelegen op en rond het hoogste punt van Gent, de Blandijnberg (+ 29,10 m TAW) en omgeving, op de linkeroever van de

⁴ Declercq 1997; Bru & Vermeiren 2010

Schelde. Het Sint-Pietersdorp was gelegen tussen de Ketelpoort, de Kortrijksepoort, de Walpoort en de Heuvelpoort⁵.

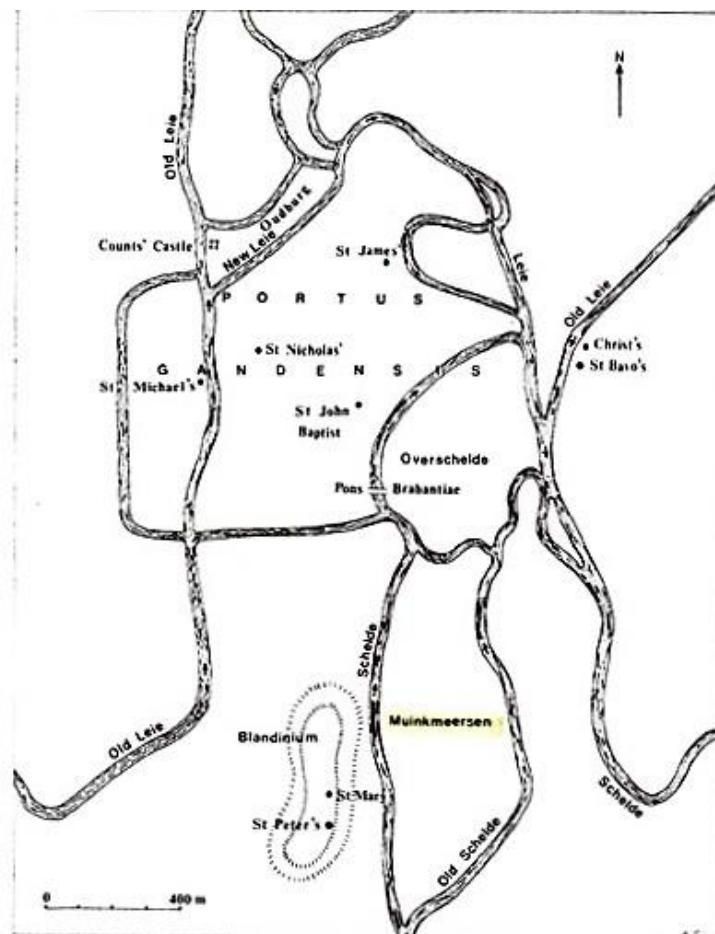
Gent heeft een belangrijk pre-middeleeuws verleden. De gunstige geografische ligging met zandige hoogten nabij de samenloop van de twee belangrijke rivieren, oefende al vele duizenden jaren voor onze tijdrekening aantrekking uit op de mens. Verspreid over het hele areaal vonden archeologen sporen terug uit de steentijden, de metaaltijden en de Romeinse tijd. Zo werd onder meer in de buurt van de Sint-Pietersabdij een verzameling vuurstenen werktuigen opgegraven die de aanwezigheid bevestigen van rondtrekkende mensen omstreeks 9600-9000 v. Chr. Op het Goudenleeuwplein werden vuurstenen werktuigen en keramiek aangetroffen, die naar het neolithicum verwijzen. In het hele stadscentrum komen regelmatig vondsten tevoorschijn die te interpreteren zijn als restanten van nederzettingen uit de protohistorie en de Romeinse tijd. De belangrijkste concentraties Romeinse vondsten binnen de latere stad kwamen aan het licht bij het rivierenknooppunt en overbruggen de periode van de 1ste tot de 4de eeuw⁶.

In de publicatie van Jill Mann, *Ysengrimus*, het middeleeuwse dierenepos (1148-1149), is onderstaande kaart opgenomen. Deze is gebaseerd op de kaart van Ferdinand Lot (*La Frontière de la France et de l'Empire sur le cours inférieur de l'Escaut du IXe au XIIIe siècle*, Bibliothèque de l'école des chartes 71 (1910) 5 – 32 en gecorrigeerd op basis van de kaart van het middeleeuwse Gent door Johan Decavele, René de Herdt en Noël Decorte, *Gent op de Wateren en naar de Zee (Antwerpen/Gent, 1976)*⁷. Op deze twaalfde-eeuwse kaart wordt het gebied tussen de Boven-Schelde en de Oude Schelde aangeduid als meersen (= verland moeras – laaggelegen weiland – zie Muinkmeersen). Tussen 2 armen van de Schelde liggen moerasachtige weilanden genaamd de Muinkmeersen die toebehoorden aan de Sint Pietersabdij. Jill Mann refereert naar A. van Werveke die meegeeft dat zij meersen genoemd werden “sinds onheuglijke tijden” (i.e. sinds +/- 640). In de *Ysengrimus* (1148-1149) is de referentie Boek V vers 551 ‘Compererat crebro Scaldeas ille bidentes’.

⁵Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Sint-Pietersabdij en Sint-Pieterskerk, Inventaris Onroerend Erfgoed [online]*, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/21199> (geraadpleegd op 10 december 2016).

⁶DECLERCQ G. & LALEMAN M.C. 2010

⁷Jill Mann, *Ysengrimus*, *Dumbarton Oaks Medieval Library*, 2013.

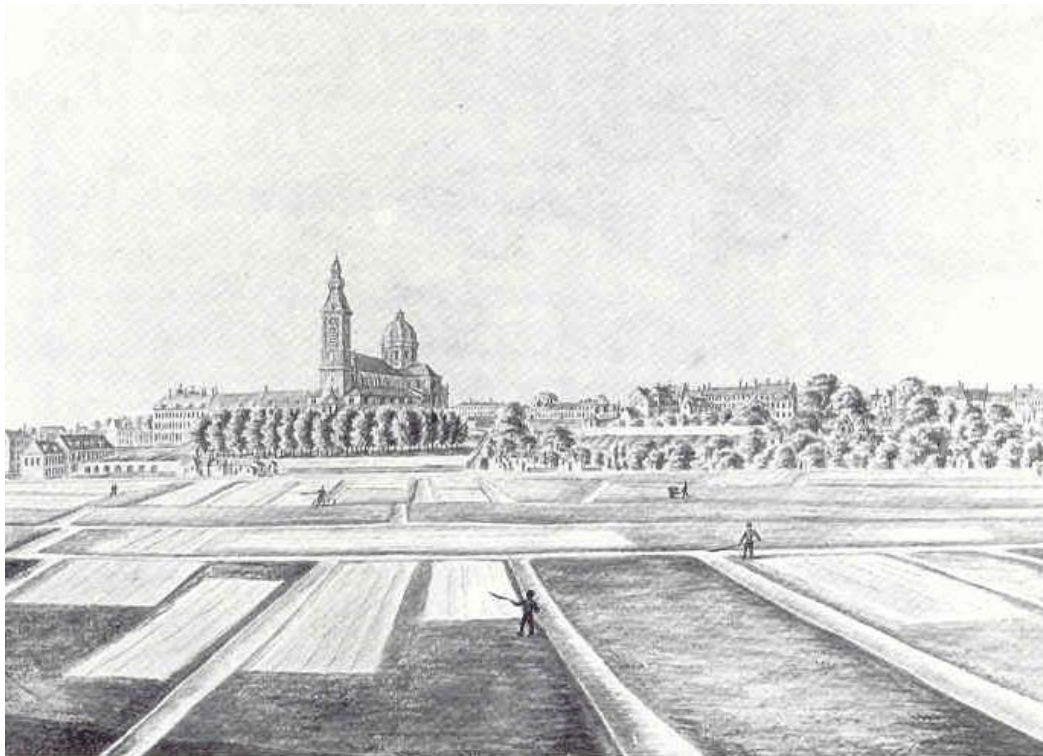

Figuur 12. 12^e-eeuwse kaart met vermelding van de Muinkmeersen.

In *Ysengrimus* (p. 88) wordt dit: “The second instance of local reference that I should like to put forward is easier to deal with, because it is more closely linked with the narrative detail of the poem. When Isengrimus enters the monastery of Blandinium, he opts for the office of priest, since the priest’s function is to guard his ‘sheep’.... Directly below the hill on which the monastery of Blandinium is situated, and between two branches of the Schelde, lay a stretch of meadow which formed part of its domain, and was appropriately called ‘Muink-meersen’, or ‘Prata monachorum’ – “monks’ meadows”. The name, according to A. van Werveke, had belonged to them ‘from time immemorial’”

Tegen het einde van de 14de eeuw had de stadsomwalling een omtrek van circa 12.718 meter bereikt en omsloot deze een oppervlakte van 644 hectare. Hierbij moet echter aangestipt worden dat binnen deze stadsomtrek, naast de eigenlijke stadseigendommen, verschillende onafhankelijke, zelfs omwalde kernen met eigen bestuur gevat zijn, namelijk de landelijke kernen van het Sint-Baafs- en Sint-Pietersdorp en de gesloten geestelijke gemeenschappen van de Begijnhoven met name het Sint-Elisabeth- of Groot Begijnhof bij de Brugse poort, het Begijnhof Onze-Lieve-Vrouw ter Hoye of

Klein Begijnhof in de Lange Violettestraat en het eveneens op het einde van de 13de eeuw gestichte Sint-Obrechtsbegijnhof op Poortakker. Slechts circa 200 hectare van de stadsoppervlakte was echter bebouwd en zelfs binnen de oude Kuip waren grote gebieden onbewoond. Dit waren voornamelijk agrarische delen met weilanden, akkers of bosjes (Ekkergem, Muide, Hoye, Eekhout) of moerassige hooilanden, voornamelijk als bleek-velden gebruikt (Meerhem, Ham, Muinkmeersen, Vogelenzang). Meersen, i.e. moerassige hooilanden, zijn totaal ongeschikt voor bewoning en werden gebruikt als bleekweides. Bij hoge waterstand functioneerden zij als overstromingsgebied voor de Schelde⁸.

Figuur 13. Het bleken van linnen op de Muinkmeersen in 1820, met op de achtergrond de Sint-Pietersabdij (Stadsarchief Gent, verzameling Wijnands 99 (kaftV).

Deze moerassige gebieden behoorden tot de Sint-Pietersabdij tot in 1796. Een eerste grondige wijziging had plaats in 1837 met de aanleg van de spoorlijn Gent-Mechelen doorheen het gebied met op het einde het Zuidstation naar ontwerp van architect A. Payen (1850). Ertegenover werd het prestigieuze Graaf van Vlaanderenplein aangelegd naar ontwerp van architect Leclerc-Restiaux (1847). Het noordelijk gedeelte van de meersen tussen de spoorlijn en de Schelde werd in 1851 aangelegd als dierentuin. Eromheen ontwikkelde zich een typische burgerwijk: in 1857 werd de Dierentuinlaan getrokken (heden President Franklin D. Rooseveltlaan en Gustaaf Callierlaan); in 1859 werd een deel van de Hofstraat afgelijnd en in 1863 de Hertstraat. Tussen 1869 en 1882 werd een

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Gent zestiende-eeuwse stadsuitbreiding, Inventaris Onroerend Erfgoed [online]*, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122210> (geraadpleegd op 10 december 2016)

eerste plan opgemaakt om het meer zuidelijke deel van de meersen, de wijk Terplaten met oude arbeidershuisjes, te saneren en om te vormen tot burgerwijk (deel van de Leeuwstraat, Olifantstraat, Willem Wenemaerstraat en Ter Platen). In 1881 werd de eerste Terplatenbrug door E. Braun gebouwd.

Een nieuw plan van 1904 voorzag het dempen van de Oude Schelde en de aanleg van de Tentoonstellingslaan, Tijgerstraat en Zebrastraat en het doortrekken van de Leeuwstraat waardoor een cirkelvormig kruispunt met stervormig stratentracé ontstond. Naast de burgerhuizen werd een sociale woonwijk voorzien in de Zebrastraat (1907, naar ontwerp van Ch. Van Rysselberghe), een merkwaardige verwezenlijking van sociale woningbouw van het begin der 20ste eeuw.

In 1904 verdween de Gentse dierentuin, en werden de gronden verkaveld (1905-1906) en doorkruist door verschillende straten. De Muinklaan werd afgelijnd en voorzien van rijke burgerhuizen met voortuintjes. Hier middenin werd ook een werkmanskwartier voorzien (Alpacastraat, Langhalsstraat, 1906). Het blok waarbinnen het projectgebied zich bevindt wordt gekenmerkt door één van deze kwartieren. Charles Van Rysselberghe ontwierp het gebouw in 1906 als de eerste "werkmansappartementen" in Europa, maar tegen het einde van de jaren '90 was de site hopeloos uitgeleefd⁹.

In 1928 werd het Zuidstation afgeschaft en vervangen door het Koning Albertpark. In 1972 moest het meest zuidelijke deel plaats ruimen voor de viaduct en afrit van de autosnelweg E3, die nu het moderne stadsbeeld bepalen. Langs de grote boulevards moesten de burgerhuizen veelal wijken voor moderne flatgebouwen¹⁰.

Het stadsbeeld onderging radicale wijzigingen. Het aantal huizen verdubbelde. Bepaalde landelijk gebleven stadswijken werden verstedelijkt en andere werden gesaneerd en geurbaniseerd. De aanleg van nieuwe straten gebeurde, op enkele uitzonderingen na, niet op basis van een planmatig getekend stratenpatroon volgens de nieuwe stedenbouwkundige inzichten, maar is eerder toevallig gegroeid rond belangrijke gebouwen of instellingen¹¹.

Zo ontwikkelden de wijk Overschelde en Muinkmeersen, tot dan toe nagenoeg onbebouwd, zich pas na de aanleg van de spoorweg (1837) en de dierentuin (1851). De aanwezigheid van deze instellingen bepaalde tevens in grote mate het karakter van deze wijken. Rond het Zuidstation (1850) zorgden brede winkelstraten voor de verbinding met de drie belangrijkste pleinen van de oude stad, namelijk Vrijdagmarkt, Korenmarkt en Kouter, de directe omgeving van het station gaf het ontstaan aan het uitgangscentrum van de stad. De architectuur in deze wijk wordt dan ook voornamelijk gekenmerkt door hoge huizen, vaak meergezinswoningen met kleinhandelsfunctie op de begane grond. De wijk

⁹ <http://www.zebrastraat.be/filosofie.html>

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Gent zestiende-eeuwse stadsuitbreiding, Inventaris Onroerend Erfgoed [online]*, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122210> (geraadpleegd op 07 januari 2017).

¹¹ Bogaert C., Lanclus K. & Verbeeck M. met medewerking van Linters A. 1979

Muinkmeersen draagt in hoofdzaak een sterk burgerlijk karakter, dat na het verdwijnen van de dierentuin in 1906 behouden bleef. De nieuwe burgerij vestigde zich buiten het oude stadscentrum in de nieuw aangelegde woonzones.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

Onderstaande bespreking van historische kaarten werd ingedeeld op basis van de nauwkeurigheid van de projecties. Nauwkeurige projecties worden in paarse kleur weergegeven. Tekeningen en kaarten die niet nauwkeurig konden gegeorefereerd worden, kennen een rode omkadering.

3.3.2.1 *Panoramisch zicht op Gent, 1534*

In 2011 nam het STAM het initiatief om een onderzoek op te starten naar dit unieke geschilderde stadsbeeld. Zowel niet-destructieve natuurwetenschappelijke analyses, historische bronnen, iconografische beeldweergave en recent wetenschappelijk onderzoek werden gecombineerd. De resultaten bevestigden dat het om een uitzonderlijke stadskaart gaat, en niet om een 19de-eeuwse kopie zoals vaak werd gesuggereerd. Het schilderwerk geeft een zeer tijdgebonden en uniek beeld weer uit een scharnierperiode van de Gentse geschiedenis¹². Het Panoramisch Zicht op Gent uit 1534 is één van de oudste geschilderde stadsgezichten op Gent en geeft een topografisch beeld van het laatmiddeleeuwse Gent, kort voor de Sint-Baafsabdij plaats diende te maken voor het Nieuw Kasteel van Keizer Karel V. Het is tevens de oudst bewaarde bron waarop de stad voor het eerst 'volledig' in beeld werd gebracht. Onderwerp van het Panoramisch Zicht is de stad Gent zoals ze zich voordeed voor de grote transformaties van het midden en de tweede helft van de 16de eeuw¹³. Op deze kaart valt vast te stellen dat het onderzoeksgebied niet correct kon gegeorefereerd worden, maar aangeduid werd na vergelijking met andere historische kaarten waarbij de ligging ten opzichte van de Oude Schelde, de westelijke bebouwing ten opzichte van het projectgebied en de afstand tot de Kantienberg in beschouwing genomen werden. Hierdoor kon een redelijk precieze aflijning van het onderzoeksgebied gemaakt worden. Het onderzoeksgebied ligt binnen een grote onbebouwde omgeving waar ook het bleken van linnen plaatsvond.

¹² M.C. Laleman et al., p. 166.

¹³ M.C. Laleman et al., p. 168.

GENT – OLIFANTSTRAAT

Plannr. 23

Panoramisch Zicht op Gent, 1534.

Analoog aangemaakt

13/01/2017

2017A221

©STAM Gent¹⁴

Figuur 14. Situering van het Panoramisch Zicht op Gent, 1534 met aanduiding van het projectgebied.

3.3.2.2 Kaart van Jacob Deventer, 1559

Jacob van Deventer kan de eerste wetenschappelijke cartograaf van de Nederlanden worden genoemd: hij is de eerste die niet langer de nadruk legt op het picturale karakter van een kaart, maar zich gaat focussen om het werkelijke aanzien van de stad getrouw weer te geven. Gelet op het militaire doel van deze kaarten worden het verloop van het wegennet en de verhoudingen tussen de bouwblokken minutieus aangehouden. Het is wachten tot het einde van de 18de eeuw voor vergelijkbare topografisch nauwkeurige kaarten¹⁵. Ook op deze kaart is de afwezigheid van bebouwing duidelijk waar te nemen. De bebouwing in het oosten verwijst mogelijks naar CAI locatie 151214 (cf. infra).

¹⁴ https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Hires_1534_STAM_GENT.jpg

¹⁵ A. Capiteyn, L. Charles & M.C. Laleman, 2007, p. 26-27.

GENT – OLIFANTSTRAAT

Plannr. 24

Kaart van Deventer, 1559.

Analoog aangemaakt

13/01/2017

2017A221

©¹⁶

Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Deventer

3.3.2.3 *Civitates Orbis Terrarum* (1572-1617)

Deze atlas van grote steden werd uitgegeven door Georg Brand en de kaarten erin werden grotendeels gegraveerd door Franz Hogenberg. Het eerste volume van de *Civitates Orbis Terrarum* werd gepubliceerd in 1572; het zesde -en laatste- deel in 1617. Het bevatte uiteindelijk 546 kaarten en stadsgezichten van over de hele wereld. De atlas was ontworpen om makkelijker toegankelijk te zijn voor het grote publiek. De plannen werden telkens vergezeld van Brauns interpretatie van de stadsgeschiedenis en lokale handel en werden vaak gezien en gebruikt als een compendium voor reizigers¹⁷. Deze kaart toont ook een afwezigheid van bebouwing en impliceert het gebruik van de gronden als bleekweides.

¹⁶ https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Ghent_by_Jacob_Van_Deventer,_BN_1.jpg

¹⁷ http://historic-cities.huji.ac.il/mapmakers/braun_hogenberg.html

GENT – OLIFANTSTRAAT

Plannr. 25

Civitates Orbis Terrarum, 1572-1617.

Analoog aangemaakt

13/01/2017

2017A221

©¹⁸

Figuur 16. Detail van Civitates Orbis Terrarum met aanduiding van het projectgebied.

3.3.2.4 Kaart van Horenbault (1619)

De kaart die Jacob Horenbault, beëdigd landmeter, in 1619 vervaardigde is één van de belangrijkste stadsgezichten van Gent. De opdracht luidde om een figuratieve kaart van Gent te maken waarop het territorium met de stedelijke jurisdictie zeer duidelijk omschreven stond, waarschijnlijk naar aanleiding van betwistingen over begrenzingen van, onder andere, percelen. Daardoor worden waterlopen, wegen, bebouwing, groen, akkers en weilanden tot op perceelsniveau weergegeven. De eerstvolgende keer dat een kaart met zoveel detail getekend wordt, is 150 jaar later wanneer Ferraris zijn bekende kaart met militaire doeleinden tekent¹⁹. Hoewel niet volledig duidelijk weergegeven, is er geen bebouwing ter hoogte van het onderzoeksgebied. De grote lege vlakte is wel duidelijk.

¹⁸ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Braun_Gent_UBHD.jpg

¹⁹ L. Charles, M.C. Laleman, D. Lievois & P. Steurbaut, 2008.

GENT – OLIFANTSTRAAT

Plannr. 26

Kaart van Horenbault, 1619.

Analoog aangemaakt

13/01/2017

2017A221

©²⁰

Figuur 17. Detail van de kaart van Horenbault met aanduiding van het projectgebied.

3.3.2.5 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen²¹.

Aan de hand van deze kaart valt duidelijk waar te nemen dat het onderzoeksgebied in moerassig gebied lag. Om enige vorm van controle te krijgen op dit natte gebied werd een soort van voren-irrigatie aangelegd. Ten westen van het onderzoeksgebied valt bebouwing te bemerken.

²⁰ https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Map_of_Ghent_by_Jacques_Horenbault.jpg

²¹ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.6 Kaart van M. Seutter en J.M. Probst (1780)

Hoewel quasi gelijktijdig met de kaart van Ferraris, laat onderstaand detail toe enkele vergankelijke bouwwerken zoals molens vast te stellen. Daarnaast geeft het ook een vorm van percelering weer op de Muinkmeersen, afwisselend in gebruik als bleekweide en braakliggend land²².

²² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/31/Map_of_Ghent_by_M._Seutter_and_J.M._Probst%2C_1780.jpg

GENT – OLIFANTSTRAAT

Plannr. 27

Kaart van M. Seutter en J.M. Probst.

Analoog aangemaakt

13/01/2017

2017A221

©²³

Figuur 19. Detail van de kaart van M. Seutter en J.M. Probst met aanduiding onderzoeksgebied.

3.3.2.7 Topografische kaart Vandermaelen (1846 – 1854)

Philippe Vandermaelen (1795-1869) is de stichter van het “Établissement géographique de Bruxelles”. Hij publiceerde de eerste uitgave van een topografische kaart van België op metrische schaal. Voordien waren schalen grafisch, of werden ze uitgedrukt in plaatselijke maten (el, vadem, mijl, ...). Hij werkte samen met Paul Gérard, die na het vertrek van de Nederlanders in 1830, in het bezit gebleven was van de punten van tweede en derde orde van de triangulatie van Erzey. Hij maakte verschillende kaarten van België op basis van dit geodetische net en volgens de gewijzigde projectie van Flamsteed.

Op deze kaart is een opmerkelijk verschillende situatie met voorgaande periodes vast te stellen. Ten noorden van het onderzoeksgebied valt de zoo van Gent vast te stellen, ten oosten de spoorweg. Binnen de contouren van het onderzoeksgebied valt nog geen bebouwing waar te nemen. Een 100-tal meter in noordelijke richting staat toch één open bebouwing.

²³https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Ghent#/media/File:Map_of_Ghent_by_M._Seutter_and_J.M._Probst,_1780.jpg

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

Een mogelijke functie van dit gebouw kan achterhaald worden aan de hand van een kaart die volgens Wikipedia mogelijk fout gedateerd wordt in 1841²⁴. De twijfelachtige datering is te wijten aan de aanwezigheid van straten die volgens historische bronnen pas later aangelegd werden. Op deze kaart echter wordt de 'Société St. Cécile' vermeld. Deze muzikale vereniging²⁵ had mogelijk een afdeling verbonden aan de dierentuin.

²⁴ https://nl.wikipedia.org/wiki/Dierentuin_van_Ghent#/media/File:Map_of_Ghent,_1841.jpg

²⁵ Cornelissen, Decaigny, De Coninck, 1829

GENT – OLIFANTSTRAAT

Plannr. 16

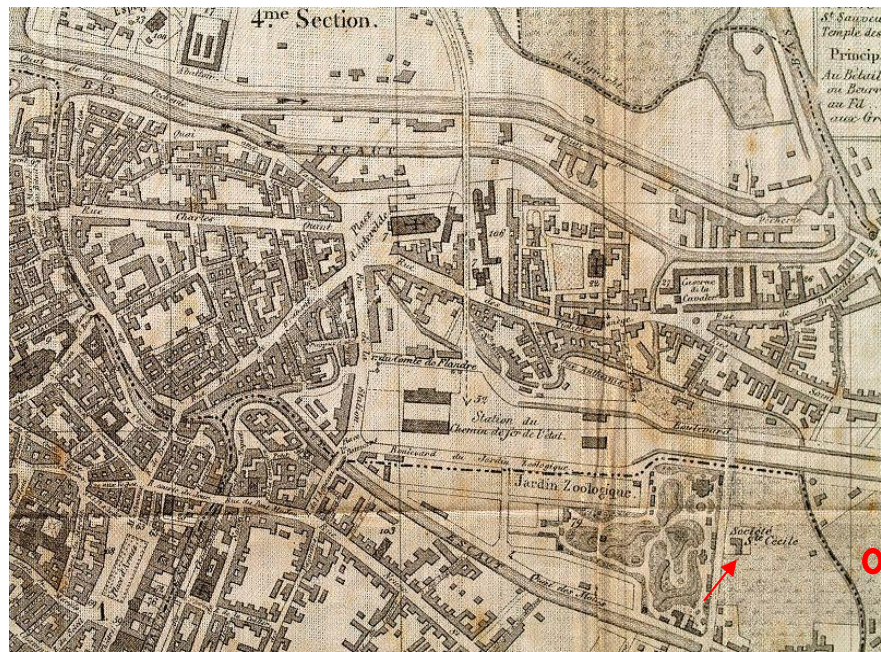
Kaart uit 1841

Analoog aangemaakt

13/01/2017

2017A221

©²⁶

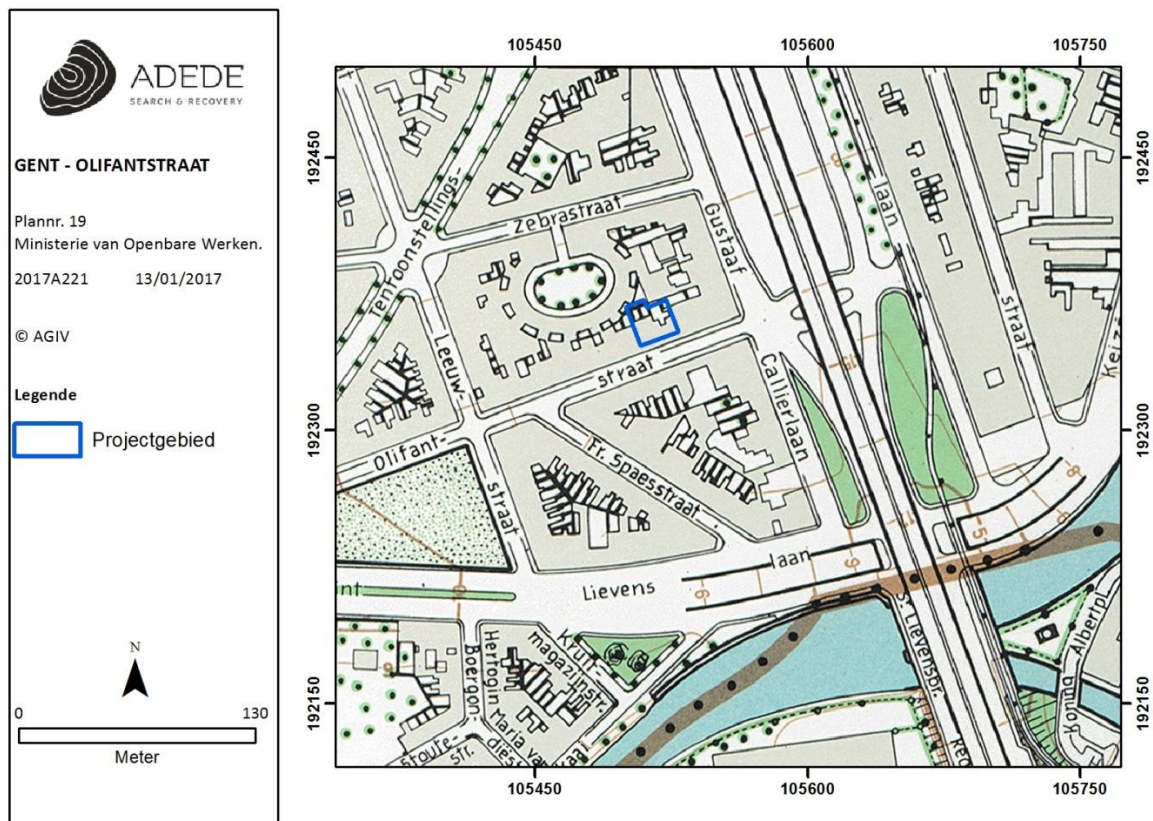

Figuur 21. Situering van het projectgebied op kaart uit 1841 met vermelding Société St. Cécile.

3.3.2.8 Topografische kaarten ministerie Openbare Werken en Wederopbouw (1950 – 1970)

Deze kaart geeft een beeld weer van de situatie in het midden van de 20e eeuw waarbij bebouwing binnen de contouren van het onderzoeksgebied vast te stellen is en het westelijke gebouw een diepere achterbouwlijn kent.

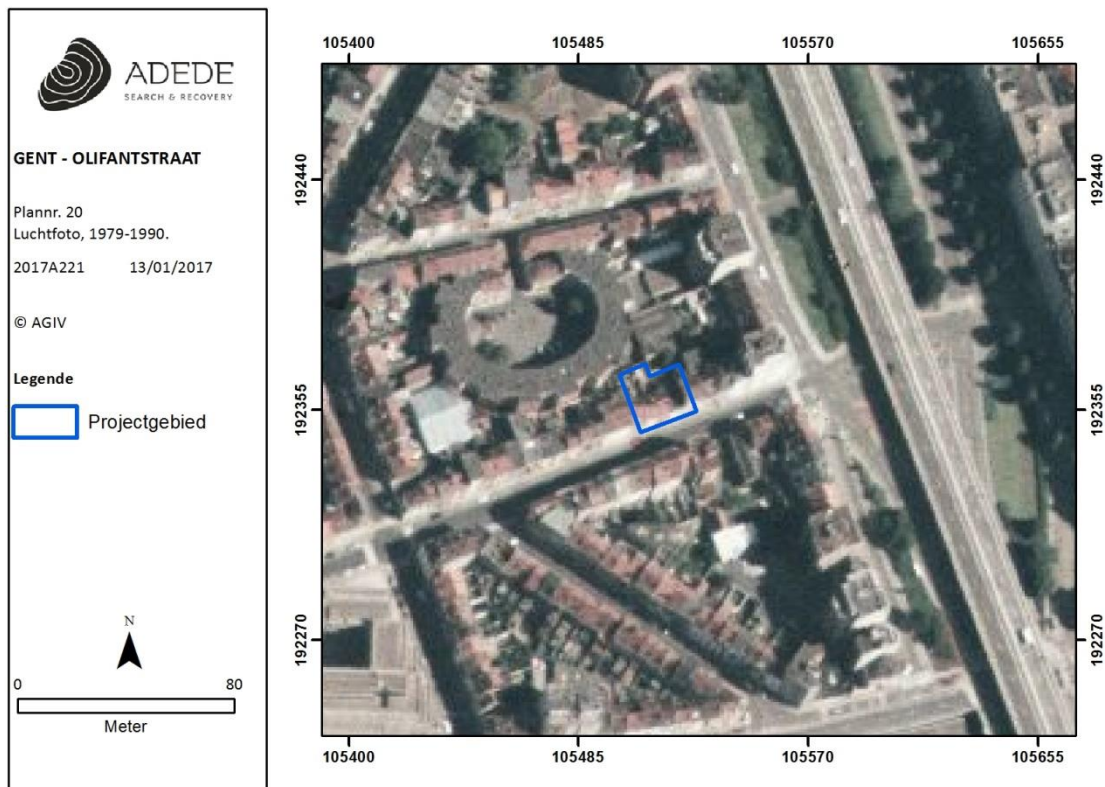
²⁶https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/61/Map_of_Ghent_1841.jpg

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de kaart Ministerie Van Openbare Werken en Wederopbouw.

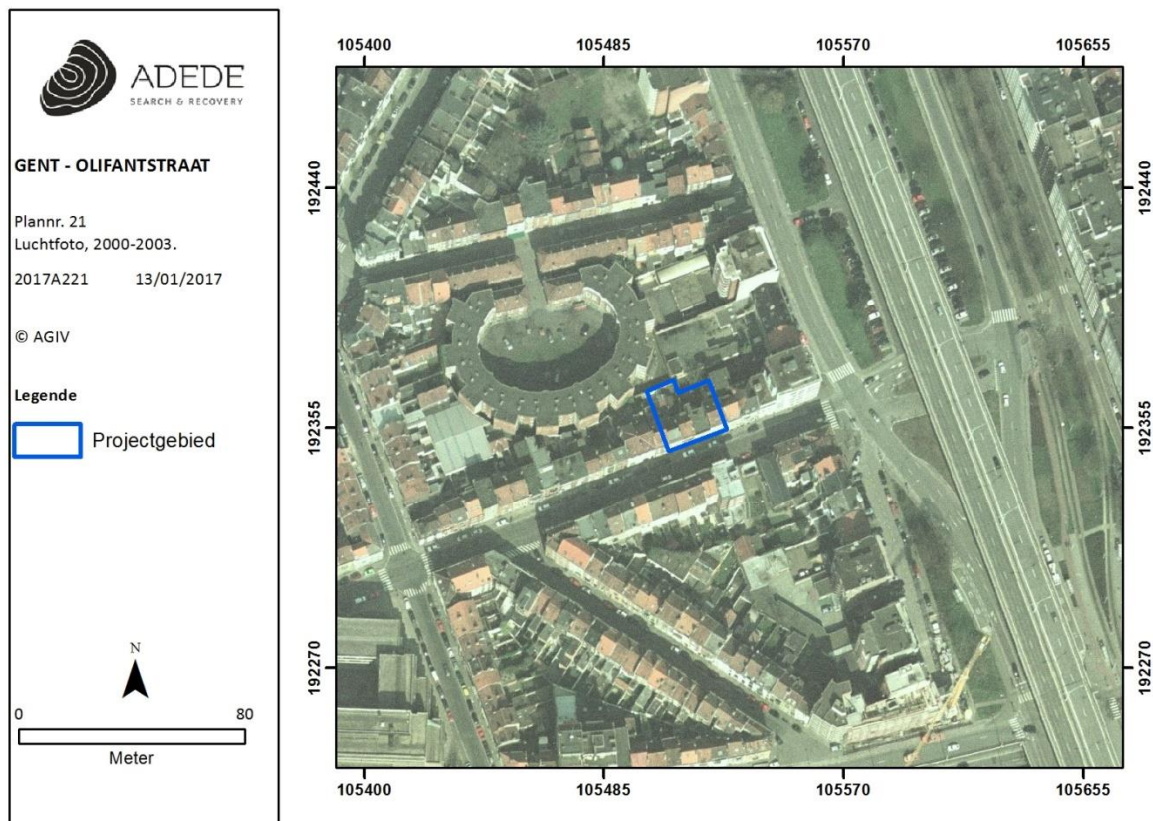
3.3.2.9 Luchtfoto's 1979 – 1990 & 2000- 2003

Beide orthofoto's geven een situatie weer die sterk gelijkend is op de situatie van de huidige toestand.

Figuur 23. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 1979 – 1990.

Zowel het projectgebied als de omgeving zijn volledig bebouwd. Binnen de lijnen van het projectgebied zijn de verschillende woningen waar te nemen aan de straatzijde en is er een achterbouw te bemerken. In de achtertuin komen eveneens enkele loofbomen voor.

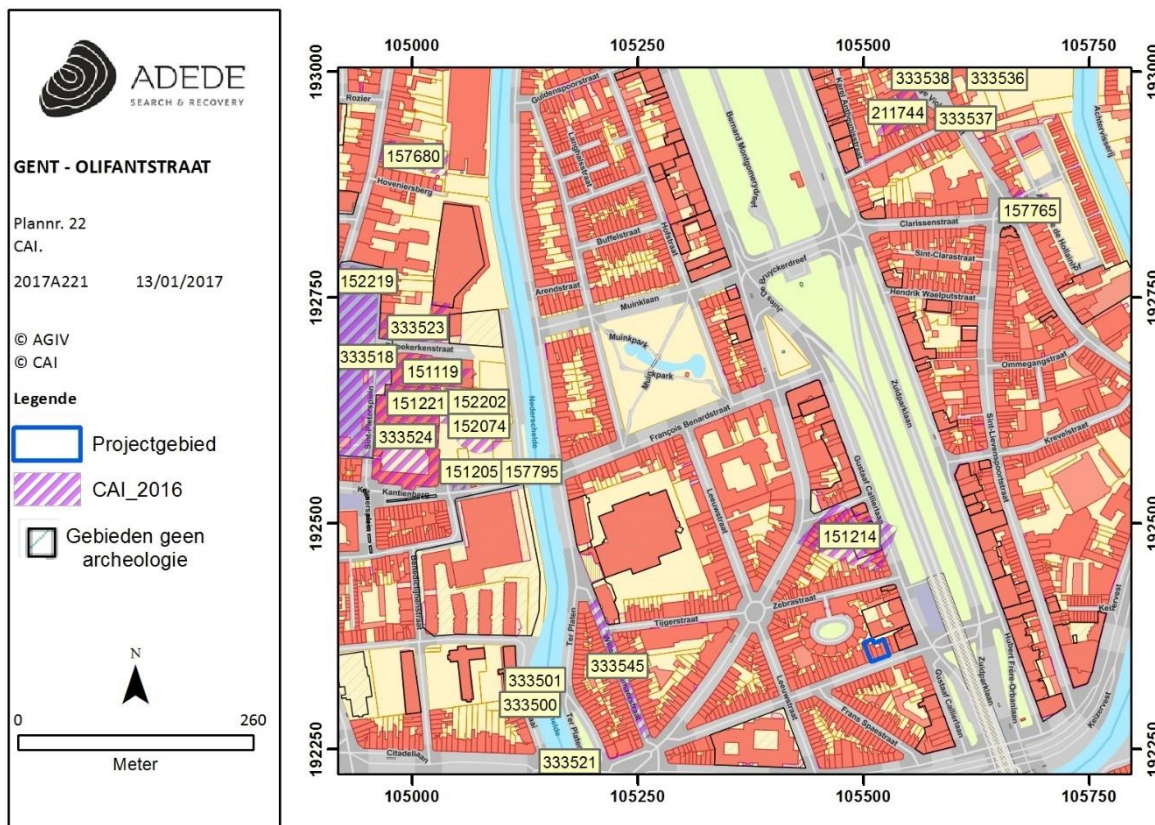
Figuur 24. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 2000 – 2003.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Zoals eerder vermeld vond er nog geen eerder archeologisch (voor)onderzoek plaats op de locatie van het onderzoeksgebied. De Centraal Archeologische Inventaris geeft op haar Geoportaal een aantal meldingen van losse vondsten, alsook enkele opgravingen. Deze meldingen worden hieronder kort besproken. In dit hoofdstuk wordt gefocust op locaties die betrekking hebben op het onderzoeksgebied. De relatie met de Blandijnberg en het Sint-Pietersplein en de -abdij met tuin werd reeds uitvoerig beschreven in de historische situering (cf. supra).

Een bijkomende bemerking die dient gemaakt te worden, is dat er in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied reeds 15 tot 20 meldingen zijn opgenomen van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt²⁷.

²⁷ <https://geo.onroenderfgoed.be>

Figuur 25. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

CAI locatie 151214

Deze vaststelling, ten noordoosten van het projectgebied, werd gedaan op basis van de kaart van Horenbault. Het betreft een vierkante omgrachting rondom een aantal gebouwen. De westelijke gracht wordt gevormd door de loop van de Oude Schelde. Over de oostelijke gracht liep een brug.

CAI locatie 333545

Deze locatie ten zuidwesten van het onderzoeksgebied met als toponiem 'Zwaluwenberg' beschrijft restanten in baksteen die mogelijks geïdentificeerd kunnen worden als bouwplattegronden die teruggaan tot de 16^e eeuw. Deze locatie omvat twee kanttekeningen, enerzijds naar datering (vermelding: gebied kende forse uitbreiding in 19^e eeuw) en anderzijds naar locatie (vermelding: niet echt nauwkeurig gelokaliseerd).

4 Besluit

4.1 Besluit gespecialiseerd publiek

Op basis van historische, cartografische, landschappelijke en geologische gegevens werd het projectgebied onderzocht naar potentieel aanwezig cultuurhistorisch erfgoed. Aan de hand van volgende vragen kunnen wij een inschatting maken van het kennisvermeerderingspotentieel van het onderzoeksgebied.

- *Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?*

Binnen het onderzoeksgebied worden de bestaande woningen gesloopt om grotendeels binnen de contouren hiervan een nieuwbouw te realiseren. Hierbij zal de huidige bouwdiepte worden overschreden. Bijkomend worden er een hemelwater- en een septische put aangelegd die reiken tot op een diepte van twee meter onder het huidige maaiveld. Op zeer beperkte oppervlakte zal ook een verstoring plaatsvinden in een zone waar voorheen geen bebouwing stond.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?*

De bestaande historische en cartografische bronnen schetsen het onderzoeksgebied en de evolutie hiervan heel duidelijk en nauwkeurig. Door zijn ligging in moerassig gebied was de omgeving van de Muinkmeersen niet interessant naar bewoning toe. Deze gebieden werden gebruikt voor het bleken van linnen. Enige vorm van bewoning ontbrak volledig waarbij op de Vandermaelen kaart het gebied aangeduid werd als moerassig weiland

Historische bronnen beschrijven het onderzoeksgebied en diens omgeving tot in de 12^e eeuw als moerasachtige weilanden. Ook naar oudere periodes wordt verondersteld dat de gunstige geografische ligging met zandige hoogten nabij de samenloop van de twee belangrijke rivieren van Gent zich niet binnen het onderzoeksgebied en de omgeving van de 'meersen' was, net door het feit dat dit laaggelegen gebied gekenmerkt werd door een natte bodem en eerder fungeerde als overstromingsgebied tussen de Oude Schelde en de Schelde. Hoewel dit geen beslissingsfactor op zich mag zijn, geven de 15 aangeduide gebieden met verwachting 'Geen archeologie' op het Geoportaal een indicatie naar de lage verwachting naar archeologische sites en restanten.

- *Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?*

Doordat het gebied zich doorheen de geschiedenis kenmerkte door een lage densiteit aan bebouwing, dient conform artikel 7.2.3 van de Code van Goede Praktijk het historisch landgebruik nader onderzocht te worden. Het gebied is vanuit verschillende bronnen beschreven als een overstromingsgebied van de schelde. De ets van Wijnands (1820) toont het gebruik van de omgeving van het onderzoeksgebied om linnen te bleken. 12^e-eeuwse bronnen vermelden eveneens moerassige weilanden om de meersen aan te duiden. Men kan aannemen dat ook in oudere periodes de voorkeur gegeven werd aan hoger gelegen gebieden waaronder de Blandijnberg, waar reeds in de buurt van de Sint-Pietersabdij verschillende vuurstenen werktuigen gevonden werden. De occupatie van het onderzoeksgebied en diens omgeving doorheen de geschiedenis was met andere woorden beperkt. Een eerste bebouwing volgde hoogstwaarschijnlijk na de bouw van het werkmanskwartier, het sociale project uit 1906.

- *Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?*

De relevante sites behelzen voornamelijk de Sint-Pieters abdij en het Sint-Pieters plein. De relatie tot het onderzoeksgebied beperkt zich voornamelijk tot de eigendomstoestand van de Muinkmeersen. In de nabije omgeving komen slechts twee meldingen voor, waarvan één werd gedaan aan de hand van de kaart van Horenbault en een andere met twijfelachtige locatie en datering. De kennis van de Muinkmeersen, waarbinnen het onderzoeksgebied zich bevindt, aan de hand van archeologische sites is met andere woorden eerder beperkt.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op? Indien niet, welke methodiek is het meest wenselijk bij vervolgonderzoek?*

Het bronnenmateriaal dat geraadpleegd werd tijdens de uitvoering van dit bureauonderzoek heeft aangetoond dat de archeologische verwachting ter hoogte van het onderzoeksgebied onbestaande is. Hiervoor zijn verschillende redenen.

Het onderzoeksgebied bevond zich binnen het overstromingsgebied tussen de Schelde en Oude Schelde en werd door zijn natte moerassige bodems pas heel laat in de geschiedenis in gebruik genomen voor bewoning. Verschillende historische bronnen en kaarten tonen de afwezigheid van bebouwing en uitvoerige occupatie aan. De eerste bewoning binnen de contouren van het te bestuderen gebied dateert uit 1883 en is tevens de bebouwing die nog steeds in het straatbeeld terug te vinden is.

De bodemopbouw van de percelen is reeds grondig verstoord. Een pakket van 1 tot 1.5m aangevoerde grond werd via sonderingen vastgesteld. Tevens is het onderzoeksgebied voor 80%

reeds bebouwd. Deze gebouwen zullen worden afgebroken om plaats te maken voor de geplande nieuwbouw.

Resultierend uit het bureauonderzoek is men tot de conclusie gekomen dat het kennisvermeerderingspotentieel uiterst laag tot onbestaande is. Conform de Code van Goede Praktijk dient een kosten-baat analyse gemaakt te worden voor verder (voor)onderzoek.

Veldkartering lijkt in dit specifieke geval allerminst aangewezen omdat het volledige perceel verhard, bebouwd en beplant is door middel van loofbomen. Veldkartering vindt bij voorkeur plaats op (vers geploegde) akkerlanden om tot optimale resultaten te leiden.

Geofysisch onderzoek (GPR) biedt mogelijkheden om een zicht te krijgen in de verticale bodemopbouw maar heeft als nadeel de hoge kostprijs, de complexe verwerking van de gegevens en het feit dat de verkregen data tevens door bijkomend veldwerk moeten gestaafd worden. Bijkomend zullen de recente verstoringen mee herkend worden en hierdoor andere potentiële sporen niet waargenomen worden of verkeerd geïnterpreteerd worden.

Landschappelijk bodemonderzoek en waarnemende archeologische boringen zijn ook niet aangewezen omdat enerzijds een landschappelijke bodemonderzoek niet kadert in de vraagstelling van dit onderzoek en waarderend archeologische boringen hun grootste potentieel bieden bij het detecteren van steentijdsites. De verwachting naar aanwezigheid van deze sites is echter heel laag omdat de bodemopbouw geen indicaties geeft naar goede bewaring hiervan. De natte, laaggelegen gronden waren niet aantrekkelijk naar bewoning toe.

Het doel van **proefsleuven en proefputten** is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt, maar statistisch representatief deel van dat terrein open te leggen en beperkt op te graven. Op die manier kunnen verantwoorde uitspraken worden gedaan voor de rest van het terrein. In dit specifieke geval zouden proefputten meer aangewezen zijn boven proefsleuven gezien het beperkte oppervlak van het terrein. Deze methode is hier evenmin gewenst gezien de graad van recente verstoringen niet opwegen tegenover de prijs die dit onderzoek met zich meebrengt..

De analyse van de geplande bodemingrepen in verhouding tot de gekende ingrepen laten een reeds verregaande verstoring van het bodemarchief vermoeden. Hierdoor is het niet meer mogelijk om eventueel archeologische restanten binnen een ruimer kader te bestuderen en kan er hoogstens een versnippering aan op zich staande vondsten geconstateerd worden waardoor het al lage kennisvermeerderingspotentieel verder beperkt wordt. Na het maken van een kosten-baten analyse besluit ADEDE bvba dat verder (voor) onderzoek de gepaard gaande kostprijs niet kan verantwoorden.

4.2 Besluit breed publiek

Het bureauonderzoek, opgesteld door ADEDE, heeft aangetoond dat er een lage tot onbestaande verwachting bestaat naar intacte archeologische sites binnen de geplande ingrepen. Aan de hand van historische en cartografische bronnen werd duidelijk dat er nooit bebouwing heeft plaatsgevonden voorafgaand aan de huidige bebouwing die gesloopt zal worden. De reden voor de afwezigheid van bewoning doorheen de geschiedenis is te wijten aan de natte gronden die eigen zijn aan de Muinkmeersen, gronden die enerzijds gebruikt werden voor het bleken van linnen doorheen een groot deel van het laatste millennium en anderzijds als overstromingsgebied van de Schelde fungeerden. De hoge waterstand opgemeten in 1959 en in een recent sonderingsrapport bevestigen deze stelling. Daarnaast werd duidelijk uit het sonderingsverslag dat de grond onder het projectgebied reeds grondig verstoord werd en een laag met een dikte van 1.5 meter (geroerde) zandgrond aangevoerd werd. Op basis hiervan werd besloten dat de ingrepen in de bodem niet zullen leiden tot een verstoring van de potentiële archeologische restanten en adviseert ADEDE bvba geen verder (voor)onderzoek.

5 Bibliografie

- Bogaert C., Lanclus K. & Verbeeck M. met medewerking van Linters A. 1979: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4NB (2 delen), Brussel - Gent.
- Charles L., M.C. Laleman, D. Lievois & P. Steurbaut, Van walsites en speelhoven. Het Vrije van Gent bij Jacques Horenbault (1619), Gent, 2008.
- Capiteyn A., L. Charles & M.C. Laleman, Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst, Amsterdam, 2007, p. 26-27.
- Cornelissen N., Decaigny A., De Coninck T., Société d'harmonie de sainte-Cécile, à Gand, 1829.
- Declercq G. (red.) 1997: Ganda & Blandinium. De Gentse abdijen van Sint-Pieters en Sint-Baafs, Gent.
- Jacobs P., M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, Toelichtingen bij de Geologische kaart van België (Vlaams Gewest): Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996, p. 27.
- Jill Mann, Ysengrimus, Dumbarton Oaks Medieval Library, 2013, 576 p.
- Laleman M.C. et al., Het Panoramisch Gezicht op Gent 1534, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, nr. 68, 2014, Gent, p. 166 - 168.
- Vermeire S., G. De Moor, Adams R., Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (22) Gent (1/50.000), Brussel, 1999.

Geraadpleegde websites:

- <https://nl.wikipedia.org>
- <https://www.dov.vlaanderen.be>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be>
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Sint-Pietersabdij en Sint-Pieterskerk, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/21199> (geraadpleegd op 07 januari 2016).
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Gent zestiende-eeuwse stadsuitbreiding, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122210> (geraadpleegd op 07 januari 2016).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Historische stadskern van Gent, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140021> (geraadpleegd op 07 januari).

- <https://geo.onroenderfgoed.be>
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/31/Map_of_Ghent_by_M._Seutter_and_J.M._Probst%2C_1780.jpg
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/61/Map_of_Ghent,_1841.jpg
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Hires_1534_STAM_GENT.jpg
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Ghent_by_Jacob_Van_Deventer,_BN_1.jpg
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Braun_Gent_UBHD.jpg
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Map_of_Ghent_by_Jacques_Horenbault.jpg
- http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf
- http://historic-cities.huji.ac.il/mapmakers/braun_hogenberg.html
- <http://www.zebrastraat.be/filosofie.html>

6 Lijst van plannen

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Situering van het projectgebied op de topografische kaart	1:1	Digitaal	13/01/2017
0002	Situering van het projectgebied op de luchtfoto, 2015	1:1	Digitaal	13/01/2017
0003	Situering van het projectgebied op GRB	1:1	Digitaal	13/01/2017
0004	Gekende verstoorde zones	1:1	Digitaal	13/01/2017
0005	Inplantingsplan bestaande toestand	1:1	Digitaal	13/01/2017
0006	Inrichtingsplan ontworpen toestand	1:1	Digitaal	13/01/2017
0007	Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, digitaal terreinmodel 1m	1:1	Digitaal	13/01/2017
0008	Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, digitaal terreinmodel 1m	1:1	Digitaal	13/01/2017
0009	Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart	1:50 000	Digitaal	13/01/2017
0010	Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart	1:200 000	Digitaal	13/01/2017
0011	Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart	1:1	Digitaal	13/01/2017
0012	Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart	1:1	Digitaal	13/01/2017
0013	Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart	1:1	Digitaal	13/01/2017
0014	Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand	1:1	Digitaal	13/01/2017
0015	Situering van het projectgebied op het gewestplan	1:1	Digitaal	13/01/2017
0016	Situering van het projectgebied op een kaart uit 1841 met vermelding Société St. Cécile	-	Analoog	13/01/2017
0017	Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris	1:11 520	Analoog	13/01/2017
0018	Situering van het projectgebied op de topografische kaart van Vandermaelen	1:20 000	Analoog	13/01/2017
0019	Situering van het projectgebied op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw	1:5 000	Analoog	13/01/2017
0020	Situering van het projectgebied op de luchtfoto's uit 1979-1990	1:1	Digitaal	13/01/2017
0021	Situering van het projectgebied op de luchtfoto uit 2000-2003	1:1	Digitaal	13/01/2017
0022	Situering van enkele CAI-meldingen in de omgeving van het projectgebied	1:1	Digitaal	13/01/2017
0023	Situering van het projectgebied op het Panoramisch Zicht op Gent, 1534	-	Analoog	13/01/2017
0024	Situering van het projectgebied op de kaart van Deventer	-	Analoog	13/01/2017

0025	Situering van het projectgebied op de Civitates Orbis Terrarum (detail)	-	Analoog	13/01/2017
0026	Situering van het projectgebied op de kaart van Horenbault (detail)	-	Analoog	13/01/2017
0027	Situering van het projectgebied op de kaart van M. Seutter en J.M. Probst	-	Analoog	13/01/2017
0028	Situering van enkele DOV-sonderingen in de nabijheid van het projectgebied, op quartair geologische kaart	1:200 000	Digitaal	13/01/2017

7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.....	- 21 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 22 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	- 23 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 24 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 25 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 27 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart met aanduiding van de sonderingen.....	- 28 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 29 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 30 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 31 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 32 -
Figuur 12. 12 ^e -eeuwse kaart met vermelding van de Muinkmeersen.	- 34 -
Figuur 13. Het bleken van linnen op de Muinkmeersen in 1820, met op de achtergrond de Sint- Pietersabdij (Stadsarchief Gent, verzameling Wijnands 99 (kaftV).....	- 35 -
Figuur 14. Situering van het Panoramisch Zicht op Gent, 1534 met aanduiding van het projectgebied.- 38 -	
Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Deventer	- 39 -
Figuur 16. Detail van Civitates Orbis Terrarum met aanduiding van het projectgebied.	- 40 -
Figuur 17. Detail van de kaart van Horenbault met aanduiding van het projectgebied.....	- 41 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 42 -
Figuur 19. Detail van de kaart van M. Seutter en J.M. Probst met aanduiding onderzoeksgebied..	- 43 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 44 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op kaart uit 1841 met vermelding Société St. Cécile....	- 45 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de kaart Ministerie Van Openbare Werken en Wederopbouw.....	- 46 -
Figuur 23. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 1979 – 1990.	- 47 -
Figuur 24. Situering van het projectgebied op de orthofoto uit 2000 – 2003.	- 48 -
Figuur 25. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 49 -

8 Bijlagen
